

Växter

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND



Nr 3
1999
Årg. 17

Växter i Hälsingland och Gästrikland (VÄX) ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). VÄX kommer ut med tre nummer årligen (vinter, vår och höst).

Du blir medlem i GÄBS och erhåller VÄX genom att betala in årsavgiften på GÄBS postgirokonto 57 58 11 - 5. Årsavgiften för 1999 är 100 kr för dig som inte är medlem i SBF. 10 kr av denna avgift går till medlemskap i SBF. Om du redan är medlem i SBF är årsavgiften 90 kr. För familjemedlemskap är årsavgiften 25 kr (inkluderar ej VÄX).

SBF:s årsavgift för 1999 var 265 kr, vilket inkluderar prenumeration på SBT. SBT utkommer sex gånger årligen och omfattar ca 360 sidor, postgiro 48 79 11-0.

Önskemål och bidrag i alla former för kommande VÄX mottages tacksamt av redaktionen:

Bengt Stridh, Uddstigen 4, 725 91 Västerås, 021/522 58 (+fax), bengt.stridh@mailbox.hogia.net

Gunnar Nilsson, Brunngatan 78, 802 51 Gävle, 026/65 36 01

Birgitta Hellström, Ringvägen 35, 818 41 Forsbacka, 026/359 60

Birgitta Loock, Svangatan 4D, 806 23 Gävle, 026/18 29 98

GÄBS styrelse 1999

Ordförande	Anders Delin	Kulgatan 40	811 71 Järbo	0290/708 21
			telefonsvarare och fax:	0290/700 87
Vice ordf.	Peter Ståhl	Majvägen 30	806 32 Gävle	026/18 72 78
Sekreterare	Gunnar Ersare	Ringvägen 2	820 60 Delsbo	0653/109 02
Kassör	Bo Norell	Tredje Tvärg. 24A	802 84 Gävle	026/10 86 46
	Birgitta Hellström	adress enligt ovan		
	Bengt Stridh	adress enligt ovan		
	Björn Wannberg	Ormvråksvägen 7	756 52 Uppsala	018/32 07 59
suppleant	Gunni Hedkvist	Främlingshemsv. 18	810 22 Årsunda	026/29 02 11
suppleant	Åke Ågren	Ringvägen 9 E	826 50 Söderhamn	0270/105 03

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapets syften är:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska floran i Gävleborgs län.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare, Peter Ståhl som handhavare av atlasrutor och Bengt Stridh som rapportmottagare för hotade arter. I Gästrikland pågår projektet "Gästriklands flora" med Peter Ståhl som ledare, Gunnar Nilsson som handhavare av florasrutor och Birgitta Hellström som rapportmottagare för hotade arter.

GÄBS har 209 medlemmar varav 11 familjemedlemmar (1999-10-01).

Omslagsbild av Jonas Lundin, Gävle.

GÄBS höstmöte 30 oktober i Järbo

Som vanligt ska vi samlas för att utbyta erfarenheter från sommarens aktiviteter, titta på insamlade växter och på fotografier av växter och miljöer. Vi gör i år detta hemma hos mig, på Kulgatan 40 i Järbo.

Vi börjar kl. 11.00, gör avbrott för lunch på matserveringen i Folkets hus kl. 13.00 och fortsätter kl. 14.00. Vi räknar med att mötet är avslutat kl. 17.00.

Sommarens aktiviteter har främst koncentrerats till Gästrikkekusten, för Gästrik-floraarbetet, till Söderhamn för Hälsingeflora-arbetet och till Ytterhogdal, för samma ändamål och för naturvården i skogen i denna trakt. Åke Ågren har kompletterat sina tidigare kärlväxtinventeringar i Söderhamnstrakten med besök i föga inventerade rutor och med särskilt intresse för vattenväxterna. Jag har lett Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker i Ytterhogdal. En rapport från denna stora inventeringsinsats publiceras på annan plats i detta nummer av VÄX.

På förmiddagen kommer vi att titta på

medförda kollektor av kärlväxter, mossor, lavar och svampar och försöka hjälpa varandra med artbestämningar. Ta med alla Dina problematiska eller annars intressanta fynd!

På eftermiddagen kommer vi att visa diabilder. Jag har ett bildprogram med titeln "Botaniska Naturvården i Hälsingland", som jag visade för Botaniska Sällskapet i Stockholm den 15 april, och som jag gärna visar föreningens medlemmar. Det finns dock mycket annat som behöver visas, och viktigast är att alla medlemmars bilder av särskilt intresse för inventeringsarbetet kommer fram.

Ta med Dina intressantaste bilder från den gångna säsongen, så får vi tillsammans bestämma vilka bilder vi vill prioritera den 30 oktober!

Välkommen!

Anders Delin, Kulgatan 40, 81171 Järbo,
0290-70821, 70087 (fax)

Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker 1999 i Ytterhogdal

Anders Delin

Ytterhogdal och Ängersjö var under medeltiden gränsland mellan Sverige och Norge. Bägge församlingarna tillhör Hälsingland, men har haft skiftande öden i administrativt hänseende och är nu införlivade med Härjedalens kommun och Jämtlands län. Ytterhogdal var och är fortfarande administrativt en utmark, vars skiftande öden finns beskrivna t.ex. i "Norrländsk uppslagsbok".

Forskningsresan i naturvårdens utmarker väckte i år stort intresse. Femtio personer deltog, varav många mycket skickliga biologer med stor artkunskap inom olika områden. Skogar med mycket höga naturvärden besöktes. Listorna med rödlistade arter blev långa.

Det viktigaste bidraget till denna framgång stod Bert Andersson för, som funnit och rekognoserat de flesta av de besökta områdena och själv funnit en mycket stor del av de fina arterna. Toppen var naturligtvis när han i Långsidberget år 1997 fann det som senare skulle döpas till kolticka (*Gloeophyllum carbonarium*). Det var första fyndet i Europa.

Ytterhogdal är en utmark inte bara i administrativt hänseende och för naturvärden, utan tydligen även för skogsbruket, som där inte riktigt kommit runt i alla krokar, utan t.o.m. "glömt bort" ett område på några hektar, vilket nu framstår som urskog. Det var i centrala delen av Fagerbäcksområdet som vi förgäves letade efter avverkningsstubbar eller andra

tecken på mänsklig påverkan.

Ytterhogdal är även en utmark när det gäller massmediabevakning. Vi hade ambitionen att få ut något om vår Forskningsresa i press eller etermedia, men det visade sig att både Östersund och Gävle hade för långt avstånd till oss. Ett reportage i Länstidningen, gjort av Sveg-reportern, och en notis i Naturmorgon, blev enda resultatet.

Målsättningen

Huvudsyftet med Forskningsresan var även detta år att arbeta för ett förstärkt skydd för gammelskogar. Detta fordrar dels en långsiktig satsning på undervisning, dels en omedelbar ansträngning att hitta så många rariteter som möjligt. Dessutom är det ju viktigt att förmedla det som är själva drivkraften, upplevelsen av skogens estetiska värden och vördnaden inför den orörda naturen.

Bert hade under de senaste åren snokat rätt på ett stort antal skogar med mycket höga naturvärden, i vilka han redan hade gjort många fina fynd, men ville ha hjälp med komplettering av listorna över rödlistade arter. I dessa skogar var det inte svårt att uppfylla alla de tre delmål vi hade. Vi delade upp den stora gruppen i två, en nybörjargrupp och en erfarengrupp. Nybörjargruppen höll Gunnar Ersare, Fredrik Jonsson och jag samlad för att kunna berätta och diskutera när nya naturföreteelser och arter dök upp.

Erfarengruppen gavs lösare tyglar, splittrades ganska snabbt och arbetade sedan parvis eller i små grupper över större terrängavsnitt och återsamlades med många anteckningar och en hel del kollektor av arter som måste bestämmas i laboratoriet.

Terrängen

En bidragande orsak till att det går att finna så stora arealer med gammelskog i Ytterhogdal kan vara att det finns ett stort antal branta och mäktiga berg i området. Åtskilliga av de inventerade områdena låg också i eller intill dessa berg. Tåtorten ligger däremot i ett flackt område, vid ån Hoan, som här bildar ett antal sjöar med starr- och videstränder. Ljusnan rinner förbi en mil söder därom, men dess flöde är dolt i tunnlar, eftersom denna sträcka är helt utbyggd, så att bara en serie korttidsregleringsmagasin avbrutna av torrfåror ser dagens ljus.

Hela området ligger över högsta kustlinjen och vi rörde oss mest på nivåer mellan 300 och 500 meter över havet. Berggrunden är på de flesta ställen Rätangranit, som dominerar i ett mycket stort område från Rätan ner igenom Härjedalen. Rätangraniten är grovkornig och ganska lättvittrad, nästan som Linnés "självrätsten", ett block vid Hoburgen på Gotland. Där graniten går i dagen i klyftor med lodräta väggar, som i Lill-Gumjansgraven, ser man den spricka längs vertikala och horisontella plan och vittra längs sprickorna så att den kvarvarande stenen ser ut som en trave möbelkuddar med runda hörn. Det finns diabasstråk också i Ytterhogdal, men inte just på de ställen där vi rörde oss.

De branta bergen ger som vanligt

upphov till en mängd surdråg, källor och mindre bäckar. Där frodas ofta högörtvegetation på mullhaltig mark. I en brant sluttning med fuktig mark på Florkölens ostsida fann vi att den brunsvarta dyn var 50 cm djup, utan nämnvärd inblandning av mineralkorn.

Skogarna

Skogarna domineras som vanligt i NV Hälsingland av tall på höjderna och gran i sluttningar och dalar. Björk, asp, gråal, sälk och rönn ingår i varierande utsträckning. Häggen blir bara en buske. Klibbal finns i trakten, men inte just i de områden vi besökte. De ädla lövträden, lönn och mer sällsynt lind och alm, kan finnas i någon bäckdal även i NV Hälsingland, men dök inte upp här. De sällsynta och hotade arter vi påträffade var knutna till gran, tall, asp och sälk. Boniteten varierade mycket, men var i ett av de finaste områdena, Fagerbäcksområdet, inom en mindre yta extremt hög. Där var den längsta granen 39 meter och många granar i beståndet var över 35 m. Den längsta aspen i samma bestånd var minst 35 meter.

De skogar vi besökte var mest sådana som har huggits under dimensionsavverkningarna på 1800-talets slut, men inte så mycket därefter. Som Bert Andersson påpekade saknas kolbottnar i dessa områden. Att virke inte har tagits ut till kolning har troligen bidragit till skogarnas rikedom på gamla träd och död ved och till deras höga naturvärden i dag. Trädåldrarna var högre än i vanlig produktions-skog, med enstaka toppnoteringar för tall på 370 år och gran på 275 år.

Alla de besökta skogarna var "gammelskogar" enligt de definitioner som Natur-

skyddsföreningen tillämpar och alla var också sådana som bör undantas från skogsbruk för att Sverige ska nå det av Miljövårdsberedningen uppsatta målet att tre procent av den produktiva skogen ska undantas från skogsbruk i ett kort (c:a 10-årigt) perspektiv. Detta visste Bert redan innan vi kom dit, och det bestyrktes av våra inventeringsresultat.

De som äger dessa skogar hör till flera olika kategorier. En del är privatpersoner, men de största arealerna ägs av kyrkan, Korsnäs, MoDo och Sveaskog. Den sistnämnda ägaren är särskilt intressant just nu därför att detta bolag är svenska folkets eget bolag. Staten är ensamägare. Dessa skogar har tidigare varit kronoskogar, förvaltats av Domänverket, övergått till Assi-Domän genom bolagiseringen för några år sedan, och nu i år sålts av Assi-Domän till staten. Sammanlagt 900000 hektar skog köptes av staten för att bilda Sveaskog, som dels ska försörja inlandssågarna med virke, dels uppfylla vissa allmännyttiga mål, som ännu är otydliga.

Inventerarna

Områdena har inventerats under föregående år och 1999 av Bert Andersson och den 31 juli - 5 augusti 1999 av "Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker". Några av de mest kunniga av inventerarna är följande: Anita Andersson, Bert Andersson, Toni Berglund, Anders Bringskog, Anders Delin, Gunnel och Malte Edman (spec. tickor och skinn), Göran Eriksson (spec. tickor och skinn), Gunnar Ersare (spec. mossor), Birgitta Gahne (spec. marksvampar), Eva Jonsson, Fredrik Jonsson (spec. lavar), Anna Koffman (spec. lavar), Amelie Lindhagen,

Per Löfgren, Ulrika Nordin (spec. lavar), Bengt Pettersson och Bror Österman.

Under Forskningsresan inventerades även de djurgrupper som vi behärskade, men resultatet av detta arbete redovisas inte här.

Artlistorna

I de nedan återkommande artlistorna används vissa förkortningar och symboler. Jag har endast tagit med arter som är antingen rödlistade (hotkategori 1 - 4), signalarter enligt Skogsstyrelsen (S), markerade som sådana som indikerar höga naturvärden i de ekologiska katalogerna från Artdatabanken (*), eller så ovanliga att de förtjänar att särskilt nämnas.

♦ Fagerbäcksområdet

Detta område ligger 9 km VSV om Ytterhogdals tätort, koordinater 68921 14475, och omfattar c:a 250 hektar. Ägare är kyrkan.

Området upptäcktes av Bert Andersson i juni 1999 och inventerades den 3 augusti 1999 av "Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker".

Skogen växer på ett topografiskt växlande område med höjdryggar av morän omväxlande med bäckdalar. På enstaka ställen går berget i dagen och bildar lodytor, t.ex. i Stor-Gumjansgraven och Lill-Gumjansgraven. På ryggarna dominerar tall, i dalarna gran, bitvis med starkt inslag av asp. Björk, sälg och gråal ingår här och var. Största delen av skogen har genomhuggits under dimensionsavverkningarna, men på en rygg står ett eller två hektar talldominerad skog, som saknar avverkningstubbbar. En levande tall där visade sig vid provborrning vara 370 år gammal och en talltorraka hade levt i 490

år. På några hektar i ena bäckdalen, där den vidgar sig och planar ut, finns en till synes helt orörd grandominerad skog, som dessutom är rekordartat högvuxen. Granen har där generellt höjder över 35 m. De tre högsta uppmätta är 39, 38 och 38 meter höga. En asp är 35 meter.

Stora delar av området tycks inte ha berörts av någon nämnvärd avverkning efter dimensionsavverkningarna och är mycket rika på död ved av alla arter och i alla former, stående och liggande. Även grova döda stammar finns av alla trädslag.

Andra delar av området tycks ha gått igenom för c:a 50 år sedan med avsikten att städa bort stående död ved. Stora mängder tämligen grovt tallvirke ligger upplagt i res, som nu är kraftigt rötade, delvis av samma arter som de orörda lågorna.

Bert Andersson fick ett minne för livet när han hittade området tidigare under sommaren. När han stod på en liten ås och hängde upp en snitsel hörde han en nysning. Så kom en varg ut från en lega under ett block något tiotal meter nedom den plats där han stod. Den nös en gång till, fick syn på Bert och drog sedan iväg i full karriär.

Kärlväxter

Kärlväxtfloran var rik i bäckdalarna, där det fanns rätt stora ytor av högörtvegetation med arter som trolldruva (*Actaea spicata*, S), fjälltolta (*Cicerbita alpina*, S), skogsnycklar (*Dactylorhiza fuchsii*, S), skogsfru (*Epipogium aphyllum*, 4, S), strutbräken (*Matteuccia struthiopteris*, S), ögonpyrola (*Moneses uniflora*, S) och kransrams (*Polygonatum verticillatum*, S). På den bördiga marken som sannolikt hade även ett skapligt högt

pH, och där man fann både vispstarr och kranshakmossa, hade man kunnat vänta sig även blåsippa, men under hela veckan i Ytterhogdal påträffades denna art endast på en plats, längst österut i församlingen.

Mossor

Mossfloran undersöktes framför allt av Gunnar Ersare, som pekade på arter som signalerade lång skoglig kontinuitet: Mörk husmossa (*Hylocomiastrum umbratum*, S), purpurmylia (*Mylia taylorii*, S), skogshakmossa (*Rhytidiadelphus subpinnatus*, S) och kantvitmossa (*Sphagnum quinquefarium*, S). Därtill fanns de rödlistade arterna vedtrappmossa (*Anastrophium hellerianum*, 4, S), skogs-trappmossa (*Anastrophium michauxii*, 4, S), liten hornflikmossa (*Lophozia ascendens*, 4, S) och asphättemossa (*Orthotricum gymnostomum*, 4, S).

Lavar

Det var många som lade ned tid och intresse på lavfloran och fynden blev överväldigande många. I de torra tallmiljöerna var det framför allt arter på död och på kolad tallved som var av intresse. På talltorrakor fanns blanksvart spiklav (*Calicium denigratum*, S), varglav (*Letiharia vulpina*, 4, S), kortskaftad ärgspik (*Microcalicium ahlneri*, 4, S) och ved-flamlav (*Pyrrhospora elabens*, S). På kol på torrakor fanns kolflarnlav (*Hypocenomyce castaneocinerea/antracophila*, S). På gamla grova vittrade tallågor i solljusa lägen fanns dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S).

I granskogen fann vi partier med rikligt med hänglavar, även rikligt av den söderut ovanligare garnlaven. Här fanns också violettgrå tagellav (*Bryoria nadvor-*

nikiana, 4, S). I fuktigare partier med gammal gran fann vi på stammarna gammelgranslav (*Lecanactis abietina*, S), kattfotslav (*Arthonia leucopellaea*, S), vitgrynig nållav (*Chaenotheca subroscida*, S) och de ovanligare arterna mjölig dropplav (*Cliostomum leprosum*, r) och trädbasdynlav (*Micarea globulosella*, 2). Fyndet av mörk rödprick (*Arthonia incarnata*, 1) var uppseende-väckande, eftersom artens aktuella utbredning är bara tre lokaler i Jämtland och en i Västerbotten, alla på sälgbaser.

De många, grova och gamla asparna i området bjöd på stiftgelélav (*Collema furfuraceum*, 2, S), vulkanlav (*Conotrema populorum*, 3), skinnlav (*Leptogium saturninum*, S), korallblylav (*Parmeliella triptophylla*, S) och kvistspik (*Phaeocalicium populneum*, S).

På de gamla sälgarna växte som vanligt lunglav (*Lobaria pulmonaria*, S), skrovel-lav (*Lobaria scrobiculata*, S), stuplav (*Nephroma bellum*, S), bårdlav (*Nephroma parile*, S) och luddlav (*Nephroma resupinatum*, S).

För övrigt rapporterades följande ovanligare eller anmärkningsvärda lavar från inventerargruppen: Vedkryptolav (*Absoconditella lignicola*, rr, *), brun-pudrad nållav (*Chaenotheca gracillima*, 4, S), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, 2, S), vitpudrad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, 4, S), slanklav (*Collema flaccidum*, S), smalskaftslav (*Cybebe gracilentia*, 2, S), liten vaxlav (*Dimerella pineti*), knottrig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, 4, S), skuggblåslav (*Hypogymnia vittata*, S), gytterlav (*Pannaria pezizoides*, S), åderlav (*Peltigera venosa*, ma) och *Thelocarpon lichenicola*, r.

På ett par platser i området med lodytor upp till mellan fem och tio meter finns, i skuggigt läge, trådbrosklav (*Ramalina thrausta*, 1, S).

Svampar

Denna del av Sverige hade inte drabbats av den extrema torka, som brunbränt östra Svealand och undertryckt svampfloran. Det fanns rikligt med både vedlevande svampar och marksvampar, även om svampexperterna i gänget generellt tycker att början av augusti är lite väl tidigt på året för att nå bästa resultat för en svampinventering.

De vedlevande svamparna har här mycket rikligt substrat. Dels finns, både i de talldominerade och i de grandominerade områdena, rikligt med grova gamla tallågor i alla stadier av nedbrytning, de flesta av dem mer eller mindre brända under den tid då detta område var opåverkat av skogsbruk. Dels finns oerhörda mängder av gran- och asplågor i de grandominerade partierna. Det är så tätt mellan lågorna, att man på vissa ställen är tvungen att klättra fram över bråten. De största ansamlingarna finns som vanligt där det något eller några decennier tidigare har varit ett barkborre-angrepp.

På levande gamla tallar växte talticka (*Phellinus pini*, S). På tallågor påträffades urskogsticka (*Antrodia primaeva*, 1), fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, 4, S), laxporing (*Oligoporus placenta*, 2), gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4) och kristallticka (*Skeletocutis stelleae*, 2).

På levande granstammar växte gammelgransskål (*Pseudographis pinicola*, 4, S).

På granlångor växte lappticka (*Amylocystis lapponica*, 2, S), stjärntagging (*Asterodon ferruginosus*, 4, S), doftskinn

(*Cystostereum murraini*, 4, S), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, 4, S), blackticka (*Junghuhnia collabens*, 2, S), ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*, 4, S), gräns-ticka (*Phellinus nigrolimitatus*, 4, S), rynskinn (*Phlebia centrifuga*, 4, S) och violmussling (*Trichaptum laricinum*, 4, S).

Övriga intressanta svampfynd var: Videticka (*Antrodia macra*, *), ludd-fingersvamp (*Clavaria purpurea*, *), rutspindling (*Cortinarius ionophyllus*, *), cinnoberröd grynskviling (*Cystoderma terreii*, *), finporing (*Gloeoporus pannocinctus*, 2), doftticka (*Haploporus odoratus*, 4, S), blå taggsvamp (*Hydnellum caeruleum*, *), granrisk (*Lactarius zonarioides*, *), barkticka (*Oxyporus corticola*, S), peziza badiocunfusa = kallioi, ma, azurkremla (*Russula azurea*, ma), krusbärskremla (*Russula queletii*, *) och blek spadmurkla (*Spathularia rufa*, ma).

Naturvärden

Att i dessa dagar finna en urskogsrest i Hälsingland är ytterst märkligt, i synnerhet när det rör sig om högproduktiv skog. Några hektar här får nog ändå karaktäriseras som urskog. Detta är områdets största naturvärde. Därtill kommer de många fynden av rödlistade arter, framför allt tre i hotkategori ett: Mörk rödprick (*Arthonia incarnata*), trådbrosklav (*Ramalina thrausta*) och urskogsticka (*Antrodia primaeva*).

♦ Fnussjen

Området ligger 6 km SV om Ytterhogdals tätort, koordinater 68919 14503, och omfattar c:a 80 ha. Ägare är kyrkan.

Området har inventerats flera gånger av Bert Andersson och den 31 juli 1999 av "Forskningsresan i Naturvårdens Ut-

marker"

Skogen här är en granskog med delvis hög lövinblandning i en fuktig och bitvis bördig nordslutning. Speciellt inslaget av asp är stort. Däremot är det sparsamt med död ved.

Kärlväxter

Även denna bergslutning har bitvis högörtvegetation med arter som trolldruva (*Actaea spicata*, S), fjälltolta (*Cicerbita alpina*, S), skogsnycklar (*Dactylorhiza fuchsii*, S), ormbär (*Paris quadrifolia*, S) och kransrams (*Polygonatum verticillatum*, S). Knärot (*Goodyera repens*, S) förekom allmänt.

Mossor

Vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, 4, S) och purpurmylia (*Mylia taylorii*, S) påträffades.

Lavar

Listan över rödlistade arter och signalarter blev lång och omfattar: Liten rostfläck (*Arthonia didyma*, ma), kattfotslav (*Arthonia leucopellaea*, S), rostfläck (*Arthonia vinosa*, S), violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, 4, S), kornig nållav (*Chaenotheca chlorella*, 4, S), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, 2, S), vitgrynig nållav (*Chaenotheca subroscida*, S), solfjäderslav (*Cheiromycina flabelliformis*, 2), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S), smalskaftslav (*Cybebe gracilentia*, 2, S), knottig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, 4, S), grynig blåslav (*Hypogymnia farinacea*, S), gammelgranslav (*Lecanactis abietina*, S), lunglav (*Lobaria pulmonaria*, S), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, S), kortskaftad ärgspik (*Microcalicium ahlneri*, 4, S),

bårdlav (*Nephroma parile*, S), luddlav (*Nephroma resupinatum*, S), gyttlerlav (*Pannaria pezizoides*, S), korallblylav (*Parmeliella triptophylla*, S), kvistspik (*Phaeocalicium populneum*, 4, S) och skärelav (*Schismatomma pericleum*, 2).

Svampar

Trots den relativa bristen på död ved gick det att leta upp ett stort antal rödlistade vedlevande svampar: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, 4, S), tickmussling (*Antrodia heteromorpha*, *), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, 4, S), koralltaggsvamp (*Hericium coralloides*, S), ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*, 4, S), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, 4, S), borstskölding (*Pluteus umbrosus*, 4) och gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4). Gammelgransskål (*Pseudographis pinicola*, 4, S) växte på granbark, tallticka (*Phellinus pini*, S) på levande tall och doftticka (*Haploporus odoratus*, 4, S) på levande sälg. Luddfingersvamp (*Clavaria purpurea*, *) och svavelrisk (*Lactarius scrobiculatus*, *) är marksvampar med krav på högt pH och hög näringstillgång.

Naturvärden

Här dök inga akut hotade arter upp, men fyra lavar i hotkategori 2. Solfjäderslaven (*Cheiomycina flabelliformis*, 2) beskrevs år 1986 och är nog bristfälligt känd och eftersökt. Fyndet är kanske det första i Hälsingland.

♦ Florkölen

Området ligger 10 km SO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68915 14636, och omfattar c:a 400 ha. Ägare är Sveaskog, Korsnäs och privata markägare.

Skogen har inventerats flera gånger av

Bert Andersson och den 4 augusti 1999 av "Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker"

Området innehåller flera skogstyper, från torra, talldominerade, till fuktiga gran- och lövdominerade. Flera partier präglas av den branta sluttningen med rörligt markvatten, ansamling av organiskt material och mullbildning, med högörtflora och starkt inslag av sälg och asp. Tillgången till död ved är god.

Kärlväxter

Även här fanns partier med rikt utvecklad högörtflora, med arter som trolldruva (*Actaea spicata*, S), fjälltolta (*Cicerbita alpina*, S), grönkulla (*Coeloglossum viride*, S), skogsnycklar (*Dactylorhiza fuchsii*, S), ormbär (*Paris quadrifolia*, S) och kransrams (*Polygonatum verticillatum*, S). Även spädstarr (*Carex disperma*, S), knärot (*Goodyera repens*, S) och ögonpyrola (*Moneses uniflora*, S) påträffades.

Mest överraskande bland kärlväxterna var att skogsfru (*Epipogium aphyllum*, 4, S) dök upp på flera olika lokaler i nedkanten av bergssluttningen, i surdråg.

Mossor

Bland alla besökta lokaler hade detta område den rikaste mossfloran. På lågor påträffades vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, 4, S), skogs-trappmossa (*Anastrophyllum michauxii*, 4, S), vedsäckmossa (*Calypogeia suecica*, 4, S), liten hornflikmossa (*Lophozia ascendens*, 4, S) och *Lophozia ciliata*. På lodytor fanns platt fjädermossa (*Neckera complanata*, S) och nordlig fjädermossa (*Neckera oligocarpa*, S). Piskbaronmossa (*Anomodon attenuatus*, r) påträffades, för

första gången i Hälsingland.

Det kanske mest anmärkningsvärda fyndet var skogsbäckmossa (*Hygrohypnum eugyrium*, 3), vars tidigare kända nordligaste förekomst var i centrala Värmland. För övrigt fanns terpentinsmossa (*Geocalyx graveolens*, S), platt spretmossa (*Herzogiella turfacea*, 4), mörk husmossa (*Hylocomiastrum umbratum*, S), purpurmylia (*Mylia taylorii*, S), asphättemossa (*Orthotricum gymnostomum*, 4, S), bågpraktmossa (*Plagiomnium medium*, ma) och skogshakmossa (*Rhytidiadelphus subpinnatus*, S).

Lavar

Det var på denna lokal som Toni Berglund först upptäckte den mörka rödpricken (*Arthonia incarnata*, 1). Det är en mycket oansenlig och svårfunnen skorplav med brun bål och mörkt rödbruna apothecier. Den växte på barken av grova granar.

Asprikedomen gav flera sällsynta arter: Stiftgelélav (*Collema furfuraceum*, 2, S), läderlappslav (*Collema nigrescens*, 4), vulkanlav (*Conotrema populorum*, 3) och stor kvistspik (*Phaeocalicium praece-dens*, 4, S).

Även i övrigt blev artlistan lång: Kattfotslav (*Arthonia leucopellaea*, S), rostfläck (*Arthonia vinosa*, S), violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, 4, S), kornig nållav (*Chaenotheca chlorella*, 4, S), brunpudrad nållav (*Chaenotheca gracillima*, 4, S), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, 2, S), solfjäderslav (*Cheiomycina flabelliformis*, 2), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S), gammelgranslav (*Lecanactis abietina*, S), skinnlav (*Leptogium saturninum*, S), lunglav (*Lobaria pulmonaria*, S, med apothecier), skrovellav (*Lobaria scro-*

biculata, S), kortskaftad ärgspik (*Microcalicium ahlneri*, 4, S), stuplav (*Nephroma bellum*, S), bårdlav (*Nephroma parile*, S), luddlav (*Nephroma resupinatum*, S), gytterlav (*Pannaria pezizoides*, S), korallblylav (*Parmeliella triptophylla*, S), skuggknotterlav (*Trapeliopsis glaucolepidea*, r) och *Usnea glabrescens*.

Svampar

Göran Eriksson stod för det mest uppteendeväckande svampfyndet i Florkölen, nämligen gul mjukporing (*Anomoporia albolutescens*, 1). Det är tredje fyndet i Sverige (tidigare funnen i Norrbotten och i Uppland).

Även för övrigt blev artlistan mycket lång: Tickmussling (*Antrodia heteromorpha* *), stjärntagging (*Asterodon ferruginosus*, 4, S), laxgröppa (*Ceraeomerulius albostramineus*, 4), lokspindling (*Cortinarius callisteus*, *), rutspindling (*Cortinarius ionophyllus*, *), doftskinn (*Cystostereum murratii*, 4, S), skivticka (*Daedalopsis septentrionalis*, ma), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, 4, S), doftticka (*Haploporus odoratus*, 4, S), koralltaggsvamp (*Hericium coralloides*, S), gullnavling (*Omphalina chrysophylla*), grånaving (*Omphalina epichysium*, *), barkticka (*Oxyporus corticola*, S), *Peziza badiocconfusa* = kallioi, ma, ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*, 4, S), gränstikka (*Phellinus nigrolimitatus*, 4, S), rynkskinn (*Phlebia centrifuga*, 4, S), gammelgransskål (*Pseudographis pini-cola*, 4, S), krusbärskremla (*Russula queletii*, *), oljetagging (*Sistotrema raduloides*, ma), Skeletocutis brevispora, gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4), blek spadmurkla (*Spathularia rufa*, ma), violmussling (*Trichaptum laricinum*, 4, S) och daggskinn (*Veluticeps abietinus*, *).

Naturvärden

Trots att detta område kanske inte innehåller lika mycket urskogsrester som vissa andra undersökta områden har det ett mycket imponerande artinnehåll. Detta beror delvis på de näringsrika mullhaltiga stråken i slutningen, där boniteten är hög.

♦ Fåssjökölen

Området ligger 10 km OSO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68938 14650, och omfattar c:a 80 ha. Markägare är Sveaskog.

Ytterligare en gammelskog med skogsstruktur jämförbar med den på Rå-tjärnsberget-Djupdalsberget, som skildras senare. Området har översiktligt inventerats av Bert Andersson, som då hann observera vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, 4, S) och *Collema*-arter. Större delen av inventeringsarbetet återstår att göra där.

♦ Känne

Området ligger 14 km OSO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68918 14677, och omfattar c:a 15 ha. Ägare är troligen Sveaskog. Det har tidigare inventerats översiktligt av Bert Andersson och den 6 aug 1999 av Toni Berglund.

Det speciella med detta lilla område är dess stora inslag av mycket grov asp.

Lavar

Det är bland lavarna som den korta inventeringsinsatsen här har givit mycket goda resultat. Toni Berglund rapporterade härifrån mörkhövdad spiklav (*Calicium adaequatum*, 4, S), kornig nållav (*Chaenotheca chlorella*, 4, S), läderlappslav (*Collema nigrescens*, 4, S), blanklav (*Eopyrenula leucoplaca*, 1) och kvistspik

(*Phaeocalicium* sp, 4, S). Fyndet av blanklav flyttar dess nordgräns betydligt norrut. Tidigare var den känd från centrala Dalarna. Artbestämningen kommer naturligtvis att bekräftas av någon av de större auktoriteterna, som i alla liknande fall.

Naturvärden

Trots sin litenhet har detta område mycket höga naturvärden, framför allt knutna till de grova gamla asparna.

♦ Långsidberget

Området ligger 14 km SO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68879 14668, och omfattar c:a 450 hektar. Ägare är Sveaskog.

Det har inventerats flera gånger under åren 1995 till 1999 av Bert Andersson, vid ett tillfälle 1998 även av Malte Edman och nu den 1 aug 1999 av "Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker".

Skogen växer här på ett berg med branter och flackare partier. Till stor del är det talldominerad skog, som har brunnit många gånger, även så sent som på 1920-talet. Lövbrännor med björk och asp från denna sista brand är en av de stora naturkvalitéerna här. Det är extremt stor mängd grova brända rester efter tall, både stående och liggande. I vissa partier är det mycket hög bonitet och ovanligt grova stubbar och lågor av tall. Även gransumpskog finns, med riklig tillgång till lågor.

Några träd provborrades: En tall i en myrkant var 275 år gammal. En tall representativ för beståndet i bergsslutningens norra del var 265 år.

Kärlväxter

Det finaste fyndet bland kärlväxterna var här köseven (*Agrostis clavata*, 3, S), som

visserligen växte på skogsbilvägen, men som torde höra hemma i terrängen. Den är en känd fröbanksväxt, som är beroende av markstörning för sin etablering och växt. I naturen är det älgtramp, frostsprängning och rotvälter som står för de väsentligaste störningarna, men i trakter där den finns i marken är det också känt att den gärna kommer upp på nyanlagda skogsbilvägar.

För övrigt fanns det även här skogsfru (*Epipogium aphyllum*, 4, S), och mindre ovanliga arter som noterades var: Trolldruva (*Actaea spicata*, S), spädstarr (*Carex disperma*, S), skogsnycklar (*Dactylorhiza fuchsii*, S), knärot (*Goodera repens*, S) och ormbär (*Paris quadrifolia*, S).

Mossor

I detta område sågs färre intressanta mossarter. Vedtrappmossa (*Anastrophium hellerianum*, 4, S) hittades, liksom nordlig fjädermossa (*Neckera oligocarpa*, S), skogshakmossa (*Rhytidadelphus subpinnatus*, S) och bollvitmossa (*Sphagnum wulfianum*, S).

Lavar

Det finaste fyndet här var liten aspgelélav (*Collema curtisporum*, 1, S), som tidigare inte var känd så långt söderut. Övriga arter var mer väntade, men listan över rödlistade arter och signalarter blev mycket lång: Kattfotslav (*Arthonia leucopellaea*, S), rostfläck (*Arthonia vinosa*, S), violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, 4, S), mörkhövdad spiklav (*Calicium adaequatum*, 4, S), blanksvart spiklav (*Calicium denigratum*, S), liten spiklav (*Calicium parvum*, S), kornig nållav (*Chaenotheca chlorella*, 4, S), brunpudrad

nållav (*Chaenotheca gracillima*, 4, S), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, 2, S), vitgrynig nållav (*Chaenotheca subroscida*, S), dvärgnål (*Chaenothecopsis nana*, ma), vitpudrad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, 4, S), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S), stiftgelélav (*Collema furfuraceum*, 2, S), aspgelélav (*Collema subnigrescens*, 4, S), smalskaftslav (*Cybebe gracilentia*, 2, S), sotlav (*Cyphelium inquinans*, S), liten sotlav (*Cyphelium karelicum*, 4, S), knottrig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, 4, S), skuggblåslav (*Hypogymnia vittata*, S), gammelgranslav (*Lecanactis abietina*, S), skinnlav (*Leptogium saturninum*, S), varglav (*Letharia vulpina*, 4, S), lunglav (*Lobaria pulmonaria*, S), barkkornlav (*Lopadium disciforme*), långskaftad ärgspik (*Microcalicium arenarium*, ma), stuplav (*Nephroma bellum*, S), bärdlav (*Nephroma parile*, S), luddlav (*Nephroma resupinatum*, S), gyttelav (*Pannaria pezizoides*, S), korallblylav (*Parmeliella triptophylla*, S) och kvistspik (*Phaeocalicium populneum*, 4, S).

Svampar

Det är för sin unika svampflora som Långsidberget redan har blivit känt. Bert Andersson hittade där redan 1997 det som sedan skulle döpas till kolticka (*Gloeophyllum carbonarium*) på sin enda lokal i Europa. Den växer på en upp emot 80 cm grov kolad tallåga i en del av området som har hög bonitet och ovanligt grova avverkningsstubbar. Under Forskningsresan fann Malte Edman ytterligare en låga med denna art.

Även i övrigt är Långsidberget extra rikt på svampar som är mer eller mindre beroende av bränd tallved. Så fanns där

t.ex. flera lågor med kritporing (*Antrodia crassa*, 1). Även laxgröppa (*Ceraceomerulius albostramineus*, 4) är en art som föredrar brända tallågor.

Övriga arter som observerades var: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, 4, S), stjärntagging (*Asterodon ferruginosus*, 4, S), poppelticka (*Ceriporiopsis aneirina*, *), lokspindling (*Cortinarius callisteus*, *), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, 4, S), nordgrynna (*Gloeocystidiellum convolvens*, ma), videskinn (*Gloeocystidiellum leucoxanthum*, ma), finporing (*Gloeoporus pannocinctus*, 2), doftticka (*Haploporus odoratus*, 4, S), koralltagg-svamp (*Hericium coralloides*, S), rävticka (*Inonotus reades*, S), blackticka (*Jung-huhnia collabens*, 2, S), nordtagging (*Odonticium romellii*, ma), lateritticka (*Oligoporus lateritius*, ma), barkticka (*Oxyporus corticola*, S), ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*, 4, S), talticka (*Phellinus pini*, S), rynkskinn (*Phlebia centrifuga*, 4, S), gammelgransskål (*Pseudographis pinicola*, 4, S), *Skeletocutis brevispora*, gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4), kristallticka (*Skeletocutis stellae*, 2), franstagging (*Steccherinum fimbriatum*, ma) och violmussling (*Trichaptum laricinum*, 4, S).

Naturvärden

Om man ser till skogsstrukturen och till artinnehållet är Långsidberget en av de allra värdefullaste skogar vi har, som ännu inte har något skydd mot skogsbruk. Till följd av Forskningsresans insatser tror vi att ett avverkningsshot inom en del av området, som ligger nära koltickans lokal nummer ett, har undanröjts.

♦ Storkännberget

Området ligger 17 km SO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68878 14699, och omfattar c:a 80 ha. Markägare är Sveaskog.

Det inventerades översiktligt åren 1995 - 1999 av Bert Andersson och 6 aug 1999 av Toni Berglund.

Storkännberget är ett delvis brant berg med barrblandskog med en del lövinslag efter brand. Bitvis finns god tillgång till grova tallågor.

Kärlväxter

Uppe i berget noterades kattfot (*Antennaria dioica*) och hällebräken (*Woodsia alpina*).

Mossor

Vedtrappmossa (*Anastrophium hellerianum*, 4, S).

Lavar

De i dessa gammelskogar nästan regelbundet förekommande signalarterna rostfläck, bårdlav, luddlav, stuplav, gyttelav, korallblålav, lunglav, skrovellav, skinnlav och skuggblåslav fanns även här.

Dessutom noterades följande rödlistade arter: Violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, 4, S), kornig nållav (*Chaenotheca chlorella*, 4, S), vitpuddrad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, 4, S), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S) och läderlappslav (*Collema nigrescens*, 4, S).

Svampar

Den korta inventeringsinsatsen har redan givit sex rödlistade vedlevande arter: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, 4, S),

stjärntagging (*Asterodon ferruginosus*, 4, S), doftticka (*Haploporus odoratus*, 4, S), gränstikka (*Phellinus nigrolimitatus*, 4, S), stor aspticka (*Phellinus populicola*, 4, S) och gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4).

Naturvärden

Naturvärdena i detta berg motiverar att det också undantas från skogsbruk. Ytterligare undersökning kan visa att det är i samma klass som flera av de bättre inventerade områdena.

♦ Djupdalsberget

Området ligger 18 km SO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68879 14715, och omfattar c:a 100 ha. Markägare är Sveaskog.

Det har inventerats översiktligt av Bert Andersson vid några tillfällen under åren 1995 -99 samt av Kent Westlund, Karin Engvall och Birgitta Gahne den 5 aug 1999 och av Toni Berglund den 6 aug 1999.

Djupdalsberget är talldominerat och har i vissa delar gott om tallågor, både naturliga och kvarlämnade efter dimensionsavverkning.

Kärlväxter

Inga märkvärdiga arter sågs, men knärot (*Goodyera repens*, S) och ormbär (*Paris quadrifolia*, S) fanns även här.

Mossor

Asphättemossa (*Orthotricum gymnostomum*, 4, S).

Lavar

Även här fanns gyttelav, korallblylav, lunglav, skinnlav, skuggblåslav och stuplav, och dessutom de rödlistade

violettgå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, 4, S), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S), stiftgelélav (*Collema furfuraceum*, 2, S), aspgelélav (*Collema subnigrescens*, 4, S), en sannolik vulkanlav (*Conotrema populorum*, ?, 3, S), knotttrig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, 4, S), lunglav (*Lobaria pulmonaria*, S), kortskaftad ärgspik (*Microcalicium ahlneri*, 4, S) och liten blekspik (*Sclerophora peronella*, 4).

Svampar

Den lilla inventeringsinsatsen gav rutspindling (*Cortinarius ionophyllus*, *), tallicka (*Phellinus pini*, S) och fem rödlistade arter: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, 4, S), laxgröppa (*Ceraeomerulius albostramineus*, 4), ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*, 4, S), gränstikka (*Phellinus nigrolimitatus*, 4, S), gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4).

De höga naturvärdena i Djupdalsberget förstärks genom att de ändå bättre dokumenterade och möjligen artrikare gammelskogarna på Råtjärnsberget och i Öratjärnsområdet gränsar till Djupdalsberget. Dessa tre områden bildar tillsammans ett ovanligt stort naturskogsområde med mycket höga naturvärden.

♦ Öratjärnsområdet

Området ligger 19 km SO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68860 14712, och omfattar c:a 150 hektar. Ägare är Sveaskog och Korsnäs.

Området har inventerats flera gånger under åren 1995 till 1999 av Bert Andersson och den 2 aug 1999 av "Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker".

Öratjärnsområdet är småkuperat och bitvis mycket blockigt. Det täcks av

talldominerad skog. Inslag av gran och löv finns i lägre, fuktiga partier. Yngre tallskog omväxlar med äldre olikåldrig tallskog med naturskogskaraktär. Bitvis är det gott om gamla grova talltorrakor och -lågor. Det finns levande tall med invallningar efter fyra bränder.

Några träd provborrades: En tall nära vägen, på en rygg var 340 år, en annan i en myrkant var 355 år. En gran vid en våt var 275 år gammal.

Kärlväxter

Kärlväxtfloran är fattig på dessa rätt magra marker: Skogsnycklar (*Dactylorhiza fuchsii*, S), knärot (*Goodyera repens*, S), ormbär (*Paris quadrifolia*, S) och grönpyrrola (*Pyrola chlorantha*, S) noterades.

Mossor

Även mossfloran är fattig, med de i dessa gammelskogar allestädes närvarande arterna vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, 4, S), liten hornflikmossa (*Lophozia ascendens*, 4, S), asphättemossa (*Orthotricum gymnostomum*, 4, S), samt bollvitmossa (*Sphagnum wulfianum*, S) och krushättemossa (*Ulota crispa*, S).

Lavar

Det mest uppseendeväckande fyndet var liten aspgelélav (*Collema curtisporum*, 1, S), för andra gången under forskningsresan. För övrigt fanns rostfläck (*Arthonia vinosa*, S), violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, 4, S), liten spiklav (*Calicium parvum*, S), kornig nållav (*Chaenotheca chlorella*, 4, S), brunpudrad nållav (*Chaenotheca gracillima*, 4, S), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, 2, S), vitgrynig nållav (*Chae-*

notheca subroscida, S), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S), stiftgelélav (*Collema furfuraceum*, 2, S), kolflarnlav (*Hypocenomyce antracophila*, S), knottig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, 4, S), skuggblåslav (*Hypogymnia vittata*, S), varglav (*Letharia vulpina*, 4, S), lunglav (*Lobaria pulmonaria*, S), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, S) och kortskaftad ärgspik (*Microcalicium ahlneri*, 4, S)

Svampar

Den talldominerade miljön reflekterades i artlistans sammansättning: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, 4, S), gulporing (*Junghuhnia luteoalba*, *), laxporing (*Oligoporus placenta*, 2), silkesporing (*Oligoporus sericeomollis*), gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4) och kristallticka (*Skeletocutis stelleriae*, 2).

För övrigt fanns tickmussling (*Antrodia heteromorpha*, *), rödgul trumpet-svamp (*Cantharellus lutescens*, S), kandelabersvamp (*Clavicornia pyxidata*, 4, S), tegelbandspindling (*Cortinarius paraguayensis* ssp. *paraguayensis*), liten hjortticka (*Datronia stereoides*), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, 4, S), doftticka (*Haploporus odoratus*, 4, S), granrisk (*Lactarius zonarioides*, *), barkticka (*Oxyporus corticola*, S), ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*, 4, S), gränstikka (*Phellinus nigrolimitatus*, 4, S), gammelgransskål (*Pseudographis pinicola*, 4, S), grovtagg (*Radulomyces molaris*), *Skeletocutis borealis* och ringskråling (*Tubaria confragosa*)

Naturvärden

Områdets naturvärden beror till stor del på den mycket rika förekomsten av gamla levande tallar och stående och liggande

rester efter dylika. Även asp- och graninslaget hyser stora naturvärden. Den mest oväntade och sällsynta arten var liten aspgelélav, här på sydgränsen av sin utbredning.

♦ Råtjärnsberget

Området ligger 19 km SO om Ytterhogdals tätort, koordinater 68870 14723, och omfattar c:a 100 ha. Markägare: Sveaskog och Korsnäs.

Området har inventerats översiktligt av Bert Andersson vid några besök under åren 1995 - 99 och den 5 aug 1999 av "Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker

Stora delar är grandominerade, med i ostslutningen äldre granskog med god tillgång till död ved. På krönet och i västslutningens övre del finns talldominerade områden med gammal tall och i vissa delar gott om tallågor.

Kärlväxter

Fjälltolta (*Cicerbita alpina*, S) och knärot (*Goodyera repens*, S) var de enda anmärkningsvärda arterna.

Mossor

De förväntade rödlistade arterna påträffades: Vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, 4, S), liten hornflikmossa (*Lophozia ascendens*, 4, S) och asphättemossa (*Orthotricum gymnostomum*, 4, S). Dessutom fann Gunnar Ersare en av sina favoriter, vedsäckmossa (*Calypogeia suecica*, 4, S).

Lavar

Lavfloran liknar flera av de andra bergens lavfloror. Fem rödlistade arter påträffades: Violettgrå tagellav (*Bryoria nadvor-*

nikiana, 4, S), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, 2, S), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, 4, S), stiftgelélav (*Collema furfuraceum*, 2, S) och kortskafad ärgspik (*Microcalicium ahlneri*, 4, S).

För övrigt sågs liten spiklav (*Calicium parvum*, S), vitgrynig nållav (*Chaenotheca subroscida*, S), kolflamlav (*Hypocenomyce castaneocinerea/antracophila*, S), skinnlav (*Leptogium saturninum*, S), lunglav (*Lobaria pulmonaria*, S), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, S), stuplav (*Nephroma bellum*, S), bårdlav (*Nephroma parile*, S), glänsande vedskivlav (*Pyrrhospora elabens*, S) och *Usnea lapponica*, ma.

Svampar

Det finaste fyndet här var kritporing (*Antrodia crassa*, 1), på grov tallåga. Övriga tallanknutna arter: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, 4, S), laxporing (*Oligoporus placenta*, 2), tallticka (*Phellinus pini*, S) och gräddporing (*Skeletocutis lenis*, 4).

Även granarter fanns rikligt: Lappticka (*Amylocystis lapponica*, 2, S), doftskinn (*Cystostereum murraili*, 4, S), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, 4, S), ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*, 4, S), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, 4, S), rynkskinn (*Phlebia centrifuga*, 4, S), gammelgransskål (*Pseudographis pinicola*, 4, S), violmussling (*Trichaptum laricinum*, 4, S) och daggskinn (*Veluticeps abietinus*, *).

På sälg fanns doftticka (*Haploporus odoratus*, 4, S) och på asp barkticka (*Oxyporus corticola*, S).

Områdets naturvärden är helt knutna till gamla träd, levande och döda, stående och liggande. De är både med hänsyn till skogsstrukturen och till artinnehållet mycket höga.

Naturvårdsnytta

Forskningsresans resultat är att c:a 1700 hektar gammelskog med mycket höga naturvärden har rapporterats till Naturvårdsverket och till Länsstyrelsen i Jämtlands län med önskemålet att de ska tas undan från skogsbruk.

I slutet av augusti var Anders Arnell från Naturvårdsverket hos Håkan Attergaard på Länsstyrelsen i Östersund och inledde en diskussion om hur man ska ta hand om våra inventeringsresultat. I oktober kommer man att besöka en del av områdena, under ledning av Bert Andersson. Redan nu har man skärpt bevakning av områdena, för att inga ingrepp där ska ske "av misstag".

En majoritet av områdena ligger på Sveaskogs mark, inom f.d. Känne kronopark. Sveaskog är namnet på det nybildade statliga bolag som har bildats för att sköta 900 000 hektar skog, som staten nyligen har köpt av Assi-Domän. VD är Bo Dockered och huvudkontoret ska placeras

i Kalix. Det är ännu en mycket oviss sak hur detta "hela folkets" bolag kommer att hantera sina skogar. Risken finns att det blir lika illa som Fastighetsverkets hantering av sina fjällnära skogar, vilket förra årets massmediala uppståndelse i övre Norrland gav bevis för.

Anders Arnell har på miljödepartementet haft med denna fråga att göra och är personligen intresserad av att naturvårdens behov tillgodoses. Naturvårdens behov är i detta fall mycket stora. Dels är andelen gammelskog på Känne kronopark (som nu i sin helhet ingår i Sveaskog) hög, dels kan man kräva av hela folkets bolag att det ska ha en högre naturvårdsambition än de andra stora bolagen, som lägger sig på nivån 5 % undantaget från skogsbruk enligt FSC-certifieringens kriterium.

Jag vill tacka alla som har medverkat till detta strålande resultat och allra mest Bert Andersson, som har fäst vår uppmärksamhet på de klenoder vi har fått besöka.

Daggkåpor i Hälsingland - iakttagelser om utbredning och ståndorter

Anders Bertilsson och Roland Carlsson

Sista veckan i juni 1999 blev vi inbjudna att göra en "dagggåperesa" i Hälsingland av Gävleborgs Botaniska Sällskap. Vi har under många år gjort endagsresor i Västergötland och enbart tittat på dagggåpor och eftersom vi genomkorsat detta landskap ganska grundligt var det med glädje vi antog erbjudandet. Vi har tidigare besökt Hälsingland var för sig och visste att landskapet har mycket roligt att erbjuda för dagggåpeskådare och eftersom detta svåra släkte blivit förbisett under inventeringen var det också en spännande utmaning.

Det blev tre intensiva dagar med mer än 100 mils bilåkande i landskapet. I de ur dagggåpesynpunkt mest intressanta delarna i norr och väster är det ganska långt mellan kulturmarkerna varför det blev många mil. Förutom de fina lokaler vi blev visade stannade vi där det såg ut att vara någorlunda intressant. Dessa stopp har inte varat så lång stund i allmänhet, endast om det har varit någon finare ängsrest blev uppehållet längre. På detta sätt hann vi med 66 lokaler inklusive de som vi tog på uppresan och hemresan. Vi försökte täcka större delen av landskapet, men den sydöstra delen och kusten blev aldrig besökt. Trakterna mellan Los, Voxna och Edsbyn hann vi inte heller besöka ordentligt liksom Ytterhogdal och Ängersjö. Vi koncentrerade oss enbart till kulturmarker och följde inga bäckdalar och åkanter. Speciellt i de norra och västra delarna av landskapet kan dessa biotoper kanske

hysa en och annan intressant dagggåpa.

Vi har inte gått efter äldre uppgifter i litteratur och i herbarier utom vad gäller vissa arter som Roland Carlsson tidigare letat efter i landskapet.

Tack

Bengt Stridh deltog två och en halv dag och ställde upp med sin bil, Arnold Larsson och Torbjörn Eliasson medverkade var sin dag och visade oss vackra fåbodar, slättermarker och andra fina lokaler.

Dagggåpornas ståndorter

Dagggåpor växer helst i öppna gräsmarker och är ganska ljuskrävande även om de flesta arter klarar måttlig igenväxning och beskuggning. Artrikast är de naturliga, ogödslade gräsmarkerna. De flesta arter är gynnade av hävd, men är ändå missgynnade av hårt bete som håller nere individrikedomen. Slätter är nog den hävdform som mest gynnar många dagggåpearter. Några arter gynnas tillfälligt av upphörande hävd. Igenväxande och ohävdade hagar eller gamla vallar kan ibland helt domineras av dagggåpor. Några arter hittas mest på gamla vallar, på kultiverade betesmarker, på åkerrenar och vägkanter, men förekommer också enstaka i naturlig gräsmark. De är troligen inkomna som förorening i vallfrö och flera av dessa arter hittas mer eller mindre vanligt i hela landskapet.

De flesta dagggåpearterna verkar kräva moränjordar eller mullrika jordar vars

fuktighet kan variera men flest arter hittar man på friska till något fuktiga marker. Torra eller sandiga marker är sällan intressanta daggkåpelokaler. De flesta daggkåpearterna verkar vara gynnade av ett humidare klimat. I de norra och västra delarna av Hälsingland är gräsmarkerna artrika och framförallt mycket individrika. Där behövde man sällan gå mer än 10-20 meter på en naturlig gräsmark eller en ängsrest innan man fått ihop 6-8 arter. I Ljusnans dalgång och i de östra och södra delarna av landskapet är gräsmarkerna "gräsigare" och daggkåporna mer spridda och antalet arter också lägre varför det krävdes längre promenader för att få ihop 4-6 arter. Beträffande individrikedom är nog byn Kårböleskog i Kårböle bland det värsta vi någonsin sett. De gamla vallarna där har troligen inte plöjts på cirka 40 år men slagits regelbundet. Daggkåpor dominerade totalt och det fanns troligen i genomsnitt mer än 100 plantor per kvadratmeter d v s mer än en miljon per hektar. De arter som fanns på dessa vallar var vågdaggkåpa, betesdaggkåpa, glansdaggkåpa och valldaggkåpa.

Något om utbredning och förekomst av de olika arterna

Tre dagars kringflackande kan ju inte ge en helhetsbild av daggkåpornas utbredning i Hälsingland, men vi dristar oss till att dra lite slutsatser om utbredning och ståndortskrav för landskapets daggkåpor. Vi avstår dock för att göra närmare beskrivningar av arterna eller försök till att göra en fältnyckel. Däremot tar vi upp några karaktärer som vi tycker är användbara i fält. Nedan följer en redovisning av de olika arterna i bokstavsordning. Se även tabeller med lokaler och funna arter.

Alchemilla acutiloba - stjärndaggkåpa

Stjärndaggkåpa är troligen inkommen, kanske med gräsfrö. Den växer oftast på vägkanter, mer sällan på åkerrenar och i gamla vallar. Någon gång har den kommit ut i naturlig gräsmark. Det är en oftast storvuxen daggkåpa och troligen något kvävegynnad. I naturlig gräsmark är den småvuxen och svårbestämbar. Vi uppfattar den som mindre vanlig i Hälsingland. Vi fann den inte i de västra och nordligaste delarna av landskapet. Stjärndaggkåpa är en svår daggkåpa att lära sig och lätt att förväxla med glansdaggkåpa som ofta har samma form på bladen med stora, triangulära flikar. Glansdaggkåpan har alltid en mycket tät behåring på bladöversidan och har uppåtriktade hår på stjälkar och bladskäft varför en närmare titt genast avslöjar den. Stjärndaggkåpan kan vara mer eller mindre härig på bladöversidan och ibland nästan kal. Den har också utspärrade hår.

Alchemilla baltica - baltisk daggkåpa

Baltisk daggkåpa är troligen inkommen med vallfrö. Den finns på gamla vallar och något kulturpåverkade betesmarker. Den är troligen sällsynt i Hälsingland. Under inventeringslägret i Hassela 1987 samlades en daggkåpa i Hassela socken vid Mörtsjön av Lennart Stenberg och den blev senare bestämd till *A. baltica*. Det var det första fyndet i Hälsingland och finns redovisat på karta i Nordiska Floran (Mossberg m fl 1992). Vi återbesökte under resan Mörtsjön och återfann den baltiska daggkåpan i vägkanten vid den östra gården. Vi hittade endast några få individer i vägkanten men den kan troligen finnas även i de gamla vallarna

som inte närmare undersöktes. Vidare fann vi en ganska rik lokal i Alfta fg, Grängsbo by, där den växte på en ganska fin betesmark som delvis bestod av naturlig gräsmark men till stora delar var störd av diverse troligen inkomna vallväxter.

Baltisk daggkåpa är svår att identifiera i fält. Den är lite mitt emellan skärdaggkåpa och njurdaggkåpa, men oftast mer storvuxen och ljusgrön.

Alchemilla cymatophylla - vågdaggkåpa

Vågdaggkåpan är också inkommen. Den har kommit österifrån, kanske från Ryssland eller Baltikum, till Hudiksvallstrakten (Samuelsson 1943). Men den finns inte bara på åkerrenar och gamla vallar utan är även vanlig i naturliga gräsmarker på fäbodan och slåtterängsrester, och man kan nog därför anta att det är en gammal inkomling. Vågdaggkåpan hänger kanske ihop med finska nybyggare, eftersom vi har sett den flerstädes i Dalarna och Västmanland i anslutning till gamla finnbygder, och den kanske är inkommen före 1700, långt tidigare än man började skilja ut arterna i *Alchemilla*-släktet. Hälsingland har dock troligen de flesta lokalerna i landet för denna art och eftersom den flerstädes är mycket individrik hyser landskapet större delen av landets vågdaggkåpor.

Vågdaggkåpan är mycket vanlig i de norra och västra delarna av Hälsingland, troligen mindre vanlig i de centrala, östra och sydvästra delarna. Den är mycket vanligare än vad prickarna i Hulténs Atlas antyder (Hultén 1971). Den saknades endast på några av de södra och sydöstra lokalerna på vår resa. Den är ofta stor och dominerande och med sin oftast blågröna färg, rundade lobar och med blad som ser

lite "sneda" ut är det en daggkåpa som går ganska lätt att lära sig. Som andra storvuxna arter som ängsdaggkåpa och glansdaggkåpa gynnas den av upphörande hävd.

Alchemilla filicaulis var. filicaulis - späddaggkåpa

Späddaggkåpan verkar i Hälsingland liksom i södra Sverige vara knuten till fin, naturlig gräsmark eller rester av naturlig gräsmark. Det verkar vara en bra indikatorart på ogödslade betesmarker och ängsrester. Den är troligen mindre vanlig i landskapet, men spridd över hela området. Bestånden var oftast individfattiga med endast enstaka plantor. Späddaggkåpan verkar vara mera hävdgynnad än mera storvuxna arter och välhävda naturliga gräsmarker är det ont om i Hälsingland liksom i större delen av landet. Streckningen av kartan i Hulténs atlas antyder att den har varit tämligen allmän.

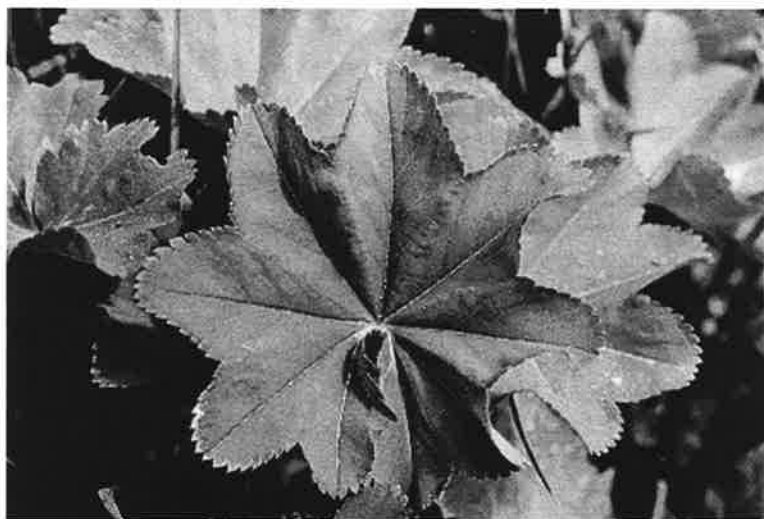
Alchemilla filicaulis var. vestita (A. vestita) - vindaggkåpa

Vindaggkåpan är numera en varietet av späddaggkåpan och den är mycket lik denna. Späddaggkåpa och vindaggkåpa är svåra arter att lära sig i fält. Oftast är de ganska blågröna med blad som är öppna vid basen men har inga andra bra karaktärer. Båda har dock röda bladslidor men då måste man ner mot marken för att se efter. Habitueellt går det inte skilja varieteterna. Det är nödvändigt att titta på en stjälk topp. Vindaggkåpan har hår överallt, ända ut på blomskaften i de övre delarna. På späddaggkåpan når hårligheten i allmänhet upp till mitten av stjälkarna.

Vindaggkåpan växer på fina ogödslade, naturliga gräsmarker liksom späddaggkåpan, men är nog betydligt ovanligare i



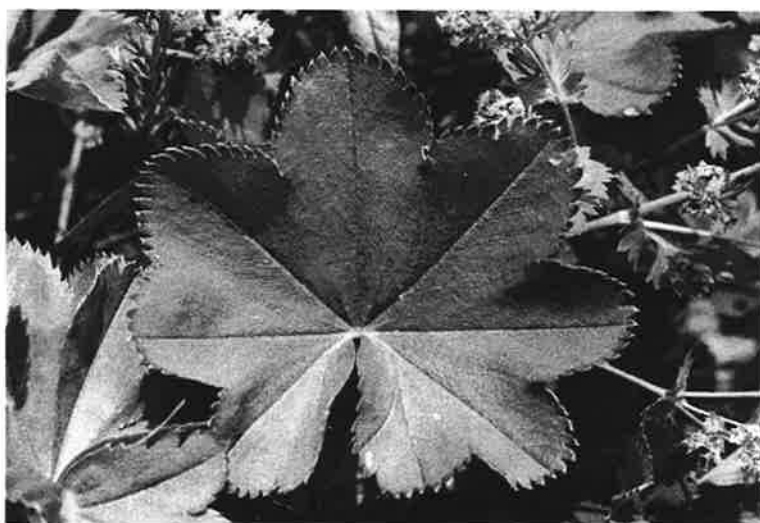
Alchemilla heptagona sjuhörnig daggkåpa, Forsa sn, 1999.
Märk de små miniloberna, det kantiga utseendet.



Alchemilla cymatophylla vågdaggkåpa, Hälsingtuna sn, 1977.
Märk det vågiga utseendet och de många tänderna.



Alchemilla murbeckiana njurdaggkåpa, Forsa sn, 1977
Märk att vinkeln mellan loberna är mindre än 45°.



Alchemilla Wichurae skärdaggkåpa, Frösöns sn, 1977
Märk att vinkeln mellan loberna är 45°.

Hälsingland och vi fann den endast på en slätteräng (för länge sedan en gammal bruksväg) vid Bäck-Olles i byn Bäckan NV om Ljusdal.

Alchemilla glabra - glatt daggkåpa

Den glatta daggkåpan växer på fuktig till frisk, naturlig gräsmark i betesmarker och ängsrester men även längs diken och på vägkanter. Denna art som är mycket vanlig i södra Sverige är troligen mindre vanlig i Hälsingland och vi fann den mest i de södra och östra delarna av landskapet. Man känner igen den på den oftast mycket öppna bladbasen, men den är ibland variabel och lurig. Bladbasen kan ibland vara nästan sluten och hårligheten varierar också. Oftast är den kal men är ibland tilltryckt hårig på nedre delen av stjälkar och bladskäft. Den verkar inte missgynnas av igenväxning, tål måttlig beskuggning och kan nog finnas i bäckdalar i skogsmark.

Alchemilla glaucescens - sammetsdaggkåpa

Sammetsdaggkåpan är i södra Sverige den mest vittspridda daggkåpan. Den växer oftast torrt på tunn jord i hållmarker och i torr, naturlig gräsmark på betesmarker och på ogödslade restmarker. Vi fann ingen säker sammetsdaggkåpa under resan. Vid Färila kyrka på de välklippta torrbackarna fanns misshandlade bladrossetter som kan vara sammetsdaggkåpa men de var inte i bestämbar skick. För övrigt noterade vi att kyrkvaktmästarna i Hälsingland är mycket flitiga och till skillnad mot i våra trakter även klipper stora arealer utanför kyrkogårdarna, ibland tunnlandsvis med gräsmarker, vilket inte underlättar för daggkåpeskådare.

Det får bli en uppgift för andra att hitta

sammetsdaggkåpan, kanske i de södra och östra delarna. Samuelsson anger 6 lokaler i Skog, Söderala och Söderhamn samt ett fynd från Ljusdal (Samuelsson 1943). Den känns igen i fält genom att ha få tänder på loberna. Det är bara sammetsdaggkåpan och trubbdaggkåpan som har påfallande få tänder, men sammetsdaggkåpan har framför allt en mycket tät, sammetslen behåring på bladens undersida vilket alltid avslöjar den. Den verkar vara ljuskrävande, och missgynnas av igenväxning men även av gödsling.

Alchemilla glomerulans - källdaggkåpa

Källdaggkåpan påträffade vi under resan enbart på artrika och fina naturliga gräsmarker i slätterängar eller i övergivna rester av slättermarker i de höglänta delarna av landskapet. Dessa lokaler, som troligen har lång kontinuitet som naturlig fodermark är troligen sällsynta i landskapet. Källdaggkåpan tål inte gödsling och intensivt bete, men tål måttlig igenväxning. Den är mestadels individfattig och på de lokaler vi fann den var det oftast endast ett fåtal exemplar. Den bör också finnas längs bäckar och åar.

Den källdaggkåpa vi fann i Hälsingland är habituellt lik den som finns på mycket fina gräsmarker t ex på Falbygden i Västergötland och på Sydsvenska högländet i Småland. Källdaggkåpa är en ganska svår daggkåpa att få ögonen på i fält. Bladen har ofta en vågig kant. (Pressar man den är det nästan omöjligt att undvika veck när man försöker släta ut bladen). Bladbasen är ofta nästan sluten till skillnad mot njurdaggkåpa och glatt daggkåpa men oftast mer öppen än skårdaggkåpan som dessutom nästan alltid har plana, symmetriska blad. Källdaggkåpans blad

är håriga ovanpå och är hårig långt upp i blomställningen vilket skiljer den från andra daggkåpor med tilltryckt behåring.

Alchemilla heptagona - sjuhörnig daggkåpa

Sjuhörnig daggkåpa är inkommen österifrån. Den växer på frisk gräsmark i kultiverade gräsmarker, åker- och vägkanter men vi hittade den också utkommen i lite störd gräsmark i breda ängsrester vid åkrar och vid en fäbodvall. Sjuhörnig daggkåpa är troligen mindre vanlig i nordöstra Hälsingland. Vi såg den på 8 lokaler under resan. Den är uppsatt på hotlistan (t v som sällsynt). Samuelsson (1943) anger följande lokaler i Hälsingland för sjuhörnig daggkåpa: *Norråla*, Kungsgården (ej eftersökt); *Hudiksvall*, utmed vägen till Hede, solig åkerkant (återfunnen 1977 R. Carlsson); nära kyrkan (ej återfunnen); *Hälsingtuna*, Risberg (återfunnen 1977 R. Carlsson); *Forsa*, Vålsta och Rumsta (ej återfunnen); *Hög*, vid kyrkan (återfunnen = lokal 16); *Ilso* nedom kyrkan (återfunnen = lokal 18); *Bergsjö*, kyrkbyn (ej återfunnen); *Norrbo*, Hålsjö (ej återfunnen); *Bjuråker*, vid kyrkan (återfunnen = lokal 10). Utanför Hälsingland är den funnen på enstaka lokaler i Västmanland, Södermanland (Nacka, på ruderatmark, utgången), Dalarna (ej återfunnen), Medelpad och Ångermanland (Aronsson m fl 1999).

Sjuhörnig daggkåpa är lätt att lära sig och nya lokaler går säkert att finna i landskapet. Bladen är oftast mörkt gröna och karaktäristiska. De ser ut som två kvadrater lagda över varandra så att de åtta hörnen symmetriskt sticker ut. Det åttonde hörnet ersätts av bladskafet och vid detta sitter påfallande ofta ett par minilober som man sällan ser hos andra

arter. Den daggkåpa den mest liknar är ängsdaggkåpan men denna är oftast mer ljusgrön och har mestadels inte så regelbundna blad. Tittar man närmare på den ser man att bladskafet på den sjuhörniga daggkåpan oftast är glatt under infästningen i bladet.

Alchemilla micans (A. gracilis) - glansdaggkåpa

Glansdaggkåpan växer på gamla vallar, åker- och dikeskanter, kultiverade betesmarker samt på skräpmark och vägkanter. Den är även vanlig som utkommen i naturliga gräsmarker, men är då oftast småvuxen och inte så individrik som den blir på kväverikare mark. Igenväxningstålig och tillsammans med betesdaggkåpan landskapets vanligaste daggkåpa. Vi fann den på alla lokaler utom en, typiskt nog en fin ängsrest med t ex källdaggkåpa och rikligt med backruta vid Vås i Ramsjö, men hade vi gått lite längs landsvägen i byn hade den nog även funnits där.

Glansdaggkåpan är ofta storvuxen och har som regel många stjälkar med rikligt med små trattlika blommor. Bladen liknar andra daggkåpor, t ex stjärndaggkåpa, men är den daggkåpa som alltid är mycket tätårig ovanpå vilket syns tydligt om man viker ett blad och håller mot ljuset.

Alchemilla monticola - betesdaggkåpa

Betesdaggkåpan växer på frisk till torr, naturlig gräsmark i betesmarker och gräsmarkrester, men den är lika vanlig i kultiverade betesmarker, gamla vallar, på vägkanter och åkerrenar. Den är ganska ljuskrävande men klarar måttlig igenväxning och är mycket vanlig i hela landskapet. Den finns även i de nederbördsfattiga delarna, men är där mer

individfattig. Noterades från alla lokaler utom en - vid Högs kyrka - där vi troligen förbisåg den, kanske på grund av de välklippta gräsmattorna kring kyrkan. Betesdagggåpan har oftast grågröna blad. Som unga är de veckade men som välutvecklade helt plana och ger oftast ett vackert symmetrisk intryck med nästan liksidiga triangulära lobber.

Alchemilla murbeckiana - njurdagggåpa

Njurdagggåpan växer på torr till frisk naturlig gräsmark i slätterängar, betesmarker och i rester av naturlig gräsmark i vägkanter och ogödslade åkerrennar. Den bör också finnas i örtrika bäckdalar som i landskapen norröver, men vi har inte besökt sådana lokaler. Någon gång har vi sett den utkommen i gammal vall. Den verkar vara vanlig i hela Hälsingland. Vi fann den överallt där det fanns naturlig gräsmark, endast på mer skräpbetonade lokaler saknades den. Eftersom den klarar ganska torra miljöer går den nog att hitta även i öster och söder. Njurdagggåpan har oftast ganska små, mörkgröna blad som har en oftast bred öppning vid bladbasen. Bladen känns tjocka och "styva" när man tar i dem till skillnad mot skärdagggåpans och den glatta dagggåpans tunnare, "sladdrigare" blad.

Alchemilla plicata - trubbdagggåpa

Trubbdagggåpan, som växer på torr till frisk, naturlig gräsmark i betesmarker och ängsrester, påträffades inte under vår resa. Den hittades av Roland Carlsson under 1970-talet i den östra delen av landskapet. Den kan också finnas i södra delen av landskapet eftersom det finns en prick i

Hulténs atlas som nog är Samuelssons uppgift från Skog fg, Stråttjärä, sparsamt på ängskant (Samuelsson 1943). I södra Sverige finns den nästan endast på ganska fina, artrika gräsmarker och där det finns sådana kvar i landskapet kan det kanske vara mödan värt att leta.

Alchemilla propinqua - hjuldagggåpa

Hjuldagggåpan är troligen inkommen med vallfrö. Den växer oftast på vägkanter och skräpmark men även på kultiverade betesmarker och gamla vallar. Troligen är den ganska sällsynt men kan förmodligen påträffas i hela landskapet. Vi fann den endast på tre lokaler, samtliga vägkanter eller planer. Det är en ganska svår dagggåpa att få ögonen på bland alla tusentals betesdagggåpor som den är ganska lik. Den har mer rundade bladlobber utan veck emellan och har oftast en rent grön färg. Den har ganska stora blommor med tätt med hår på bägarna.

Alchemilla sarmatica - sarmatisk dagggåpa

Den sarmatiska dagggåpan återstår att finna eller återfinna eftersom det finns en prick i Hulténs atlas i Hälsingland. Den är ej uppgiven från landskapet av Samuelsson. Vi har sett den i Dalarna och den finns t ex flerstädes i Västmanland. Man bör leta efter den, men den kan vara svårfunnen i myllret av de andra dagggåporna på vallar, kultiverade betesmarker och vägkanter. Den liknar mest valldagggåpa, som förekommer på liknande ställen, men har ljusgrönare färg och har färre och rundare lobber som inte täcker över varandra vid bladbasen. Blomställningarna är mer rundade och den har inte så stora blommor.

Alchemilla subcrenata - ängsdaggkäpa

Ängsdaggkäpan är ursprunglig i frisk till fuktig naturlig gräsmark på betesmarker, ängar och på gräsmarker i bäckdalar och bryn. Den går också ut i gamla vallar och finns på dikes- och vägkanter men verkar vara mera kräsen än betesdaggkäpan och finns inte på rena skräpmarker. Den är mycket igenväxningstålig och gynnas av ohävd. Troligen mycket vanlig till vanlig i hela landskapet.

Ängsdaggkäpan är ganska lätt att lära sig. Bladen har ofta uppvikta basflikar som "svanvingar" och man lägger framförallt märke till lobernas olikstora tänder där de på mitten är påfallande stora.

Alchemilla subglobosa - valldaggkäpa

Valldaggkäpan växer mestadels och individrikast på kultiverade betesmarker och gamla vallar, åker- och vägkanter men påträffas också i frisk, naturlig gräsmark. Den gynnas av upphörande hävd och är troligen vanlig till mycket vanlig i de västra delarna av landskapet. På de daggkäperika lokalerna i nordost fann vi den inte och den är kanske sällsynt där och i öster. De nästan alltid överlappande basflikarna på bladen gör den ganska lätt att lägga märke till. Loberna är mestadels triangulära och inte alltid så rundade som de avbildas t ex hos Lid eller i Mossberg m fl, där habitusbilden är bättre. Blommarna är stora med rundad bas som ett konjaksglas. Valldaggkäpan är på en del lokaler individrik.

Alchemilla wichuræ - skårdaggkäpa

Skårdaggkäpan växer på frisk till fuktig, naturlig gräsmark i slåtterängar, betes-

marker och på rester av naturlig gräsmark på åker-och vägrenar. Den finns nog också på gräsmarker längs bäckar i de västra delarna men sådana lokaler besöktes ej. De går aldrig eller mycket sällan ut på plöjd eller kvävepåverkad mark och kan därför vara en bra indikator på naturlig gräsmark. Ganska vanlig i de västra delarna där den finns på de flesta gräsmarker om det finns kvar lite rester av naturlig, ogödslad gräsmark. Troligen sällsyntare i östra delarna av landskapet.

Skårdaggkäpan är ganska lätt att lära sig. Vinkeln mellan huvudnerverna på bladet är oftast 45 grader och den har små, likstora och framåtriktade tänder på de rundade loberna. Bladen känns tunna när man tar i dem.

Litteratur

- Aronsson, M. (red.) 1999: Rödlistade kärlväxter i Sverige - Artfakta. Art-databanken, SLU.
- Hultén, E. 1971: Atlas över växternas utbredning i Norden. Fanerogamer och ormbunksväxter. Andra upplagan. Gen. Lit. Anstalt Förlag.
- Mossberg, B., Stenberg, L. och Ericson, S. 1992: Den nordiska Floran. W & W.
- Karlsson, T. 1998: Förteckning över svenska kärlväxter. Sv. Tidskr. Volym 9, häfte 5 1997.
- Lid, J. och Lid, D. T 1994: Norsk Flora. 6. utgåva ved R. Elven. Det Norske Samlaget.
- Samuelsson, G. 1943: Die Verbreitung der Alchemilla-Arten aus der vulgaris-Gruppe in Nordeuropa (Fennoskandien und Dänemark). Acta Phytogeogr. Suec. 16. Uppsala.

Lokalförteckning

Koordinaterna i den följande lokalförteckningen anges enligt rikets nät.

Nr	x-koo	y-koo	Församling	Lokal	Biotop
1	67723	15268	Bollnäs	strax N om Katrinebergs kapell	väggkant, gräsmarksrester
2	67793	15198	Bollnäs	mitt i Rimsbo by	ohävdade nat. gräsmarker
3	67921	15181	Bollnäs	strax SO vägsäl i Annefors	väggkanter
4	67948	15245	Bollnäs	SO vägkröken i Finnfare	väggkant, betesmark
5	68585	15181	Ljusdal	Sjöbo, NV om Ols-Mors	väggkant
6	68604	15211	Ljusdal	vid Alsmyrvallen	väggkant
7	68626	15250	Ljusdal	Gunnarsbo, korsning väg/bäck	ohävdad nat. gräsmark
8	68572	15387	Delsbo	Mora, N om vägsäl mot Fjärdsätter	väggkant, gårdsplan
9	68591	15401	Bjuråker	tomt vid lvg NV om Johannesberg	tomt, väggkant
10	68609	15400	Bjuråker	SO om Bjuråkers kyrka	kyrkogård, ängsrest, vallar
11	68608	15412	Bjuråker	750 m SO Klockar-Brittis	ohävdad vall, vallkanter
12	68595	15456	Norrbo	Norrbobyn, 500 m SO om Lötas	väggkanter, åkerkanter
13	68577	15509	Norrbo	Hålsjö, vägsälSO om triangelpunkt	väggkanter, åkerkanter
14	68559	15563	Forsa	vid Södra Hallbovallen	f d fåbodvall, nat gräsmark
15	68549	15587	Hög	Tannavallen, vid Mellanvallen	väggkant, f d fåbodvall
16	68508	15653	Hög	O om Högs kyrka	väg- åkerkant, tomtkant
17	68509	15733	Rogsta	vid Rogsta kyrka	berg, torrängar, väggkant
18	68609	15655	Ilso	vid Ilso kyrka	gammal gräsmark, väggkant
19	68658	15655	Harmånger	Vatthåll, 300 m S om Dalstugan	åkerkant, ohävdad gräsmark
20	68743	15655	Bergsjö	mack 700 m SV Bergsjö kyrka	väggkant
21	68911	15661	Gnarp	på Västansjövallen	fåbodvall med fin gräsmark
22	68895	15615	Bergsjö	vägsäl O om Åkersvallen	väggkant, rest av gräsmark
23	68906	15604	Bergsjö	200 m NV Svedsbovallen	rester av gräsmark
24	68919	15512	Hassela	Mörtsjön, vid östra gården	vallkanter, väggkant
25	68856	15401	Bjuråker	N. Furuberg, 150 m SSO västra gården	rest av fin gräsmark
26	68789	14981	Ljusdal	fåbod 1,0 km V Bäckeskogsberg tri.pkt	slättermark vid fåbod
27	68762	15019	Ljusdal	Bäckan, Bäck-Olles O lvgvsk i byn	slättermarker
28	68866	15160	Ljusdal	vid Remman	slättermark
29	68969	14920	Ramsjö	vid Ramsjö kyrka	väggkanter, vallkanter
30	68936	14844	Ramsjö	Vås, ängsrest vid landsväg	fin gräsmarksrest
31	68869	14822	Ramsjö	Tevansjö, 300 m S om vsk mot Gåssjö	väggkant, gräsmarksrester
32	68898	14793	Ytterhogdal	vid vägsäl i Gåssjö	vallkanter, bryn
33	68750	14735	Kårböle	strax N om vägsäl i Kårböle	vallar, väggkanter
34	68672	14691	Kårböle	vid uppfart till Kårböleskog	vallar, väggkanter
35	68594	14682	Los	vid Gammeltorp	betesmark, ängsrester
36	68476	14660	Los	Gruvbyn, tomt O lvgsvägsäl	fin gräsmark
37	68460	14667	Los	O om Los kyrka	gräsmarksrest
38	68413	14671	Los	Karlsberg, vid norra gården	restaureerade betesmarker
39	68541	15022	Färila	vid Färila kyrka	kyrkogård
40	68485	15165	Järvsö	Skälbo, vid Dalslund	väggkant, åkerkant
41	68445	15126	Järvsö	Rödmyra, 300 m N om Basta	fd vall, gräsmarksrest
42	68405	15174	Järvsö	Myra, gården vid väg mot Hamre	fin betesmark, ängsrest
43	68438	15201	Järvsö	vid Stene gård	väggkanter
44	68423	15196	Järvsö	Sanna, vid västra gården	torr betesmark, ängsrest
45	68376	15281	Järvsö	Nor, vk södra delen av byn	väggkant och ängsrest i slätt
46	68285	15364	Arbrå	Nordsjö, bete 200 m V kapellet	fin nat betesmark
47	68285	15367	Arbrå	Nordsjö, O om kapellet	väggkanter
48	68322	15465	Nianfors	Karlsnäs, O korsning väg/bäck	väggkant, ängsrest vid åker

49	68321	15511	Nianfors	vid Nianfors kyrka	vägkanter, gräsmark
50	68261	15638	Enånger	vid Enångers gamla kyrka	kyrkogård, vallkanter
51	68259	15633	Enånger	strax SV om Enångers nya kyrka	gräsmarkrester, vägkant
52	68057	15631	Norråla	N om Norråla kyrka	stor tomt, kyrkogård
53	68081	15575	Trönö	vid Trönö gamla kyrka	gammal gräsmark vid kyrka
54	68121	15522	Trönö	Stärte, korsning kraftledning/landsväg	väggkant, gräsmarksrest
55	68159	15462	Rengsjö	vid Sunnanhedsvallen	väggkant, ängsrester
56	68056	15427	Rengsjö	vid Rengsjö kyrka	väggkant, gräsmarker
57	68024	15345	Bollnäs	Stocksäter, 200 m SSO Erik-Mårs	fin betesmark
58	67975	15400	Segersta	Sveden, vid avtag mot Gårdänge	väggkant, gräsmarksrest
59	67924	15402	Hanebo	strax NV om Hanebo kyrka	fin torrbacke, vägkanter
60	67890	15300	Bollnäs	Ånget, strax V om Jon-Lars	väggkant, vallkanter
61	68022	15138	Alfta	100 m N om Mårs	väggkant, åkerkanter
62	68050	15053	Ovanåker	400 m SO om Ovanåkers kyrka	betesmark, vägkanter
63	68017	15055	Alfta	Grängsbo, bete 200 m NNO Kola	betesmark, väggkant
64	68019	15030	Alfta	Grängsbo, bete 300 m SSO Nasa	betesmark, väggkant
65	67875	15035	Alfta	Skräddrabo, markväg vid sjön	ängsrest, väggkant
66	67819	15044	Alfta	Skålsjö, 300 m SO om Skålsjög.	gräsmarksrester

GÄBS framför ett varmt tack till Anders och Bertils värdefulla arbete med den här presenterade daggbåpsinventeringen i Hälsingland.

Funna arter

Lokalnumrering enligt föregående uppslag.

Nr	acu	bal	cym	fi	fi	ve	glb	glo	hep	mic	mon	mur	pro	scr	sgl	wic	Datum
1										x	x	x		x	x		990628
2			x							x	x	x		x	x		990628
3										x	x		x		x		990628
4										x	x	x		x	x		990628
5										x	x						990629
6										x	x			x			990629
7			x							x	x	x		x	x		990629
8	x		x							x	x	x		x	x		990629
9									x	x	x				x		990629
10	x		x						x	x	x	x		x	x	x	990629
11			x							x	x	x		x	x	x	990629
12			x							x	x						990629
13	x		x							x	x	x					990629
14			x						x	x	x	x		x			990629
15			x				x			x	x	x		x			990629
16			x						x	x							990629
17			x	x						x	x	x		x			990629
18			x						x	x	x	x		x			990629
19			x				x		x	x	x	x		x			990629
20	x		x							x	x			x			990629
21	x		x				x	x		x	x	x		x		x	990629
22										x	x	x		x			990629
23			x				x			x	x	x		x			990629
24	x	x	x				x			x	x	x		x		x	990629
25			x							x	x	x		x			990629
26				x						x	x	x		x	x	x	990630
27			x	x	x					x	x	x		x	x	x	990630
28			x	x			x			x	x	x		x		x	990630
29			x							x	x	x	x	x	x	x	990630
30			x					x			x	x		x		x	990630
31			x					x		x	x	x		x	x	x	990630
32			x					x		x	x	x		x	x	x	990630
33			x							x	x	x		x		x	990630
34			x							x	x	x		x	x	x	990630
35			x					x		x	x	x		x			990630
36			x							x	x	x		x	x	x	990630
37			x							x	x			x	x		990630
38			x	x						x	x	x		x	x	x	990630
39										x	x	x		x			990630
40	x		x							x	x			x	x		990701
41										x	x			x			990701
42			x	x						x	x			x	x		990701
43			x							x	x	x		x	x	x	990701
44										x	x	x			x	x	990701
45	x									x	x	x		x	x		990701
46	x			x						x	x	x		x		x	990701
47	x		x							x	x			x	x		990701
48			x	x						x	x			x			990701

Nr	acu	bal	cym	fi	fi	fi	ve	glb	glo	hep	mic	mon	mur	pro	scr	sgl	wic	Datum
49			x					x		x	x	x			x	x		990701
50			x								x	x			x	x		990701
51			x							x	x	x		x		x	x	990701
52			x								x	x	x		x	x		990701
53											x	x	x			x	x	990701
54	x				x						x	x			x			990701
55								x			x	x	x		x	x		990701
56								x			x	x	x			x	x	990701
57					x						x	x	x		x	x	x	990701
58											x	x	x		x	x		990701
59											x	x	x		x			990701
60	x										x	x			x	x		990701
61											x	x				x		990701
62											x	x	x		x	x	x	990701
63	x	x	x								x	x	x		x	x		990702
64			x		x			x			x	x	x			x	x	990702
65								x			x	x			x	x	x	990702
66											x	x	x		x	x		990702

Inventering av gamla grova lövträd

Per-Olof Erickson

Lövträden har i det moderna skogsbruket trängts tillbaka. Gamla grova lövträd av allehanda slag finns dock överallt i vår svenska natur. En del finns i städer, parker, alléer och trädgårdar, andra finns i hagmarker eller skog på tidigare inägomark och några finns i skogen på den gamla utmarken.

På, i och av gamla träd lever ett myller av organismer. Här finns allt från stora däggdjur som mård, ekorre och fladdermöss och hålbbyggande fåglar, till mycket små insekter som lever inuti träden. I fuktiga barkspringor lever små alger och lavar. Till dessa träds rötter inte minst stora lövträd i hagmarken är många s.k. mykorrhizasvampar knutna. Det finns uppgifter som tyder på att kanske så mycket som en fjärdedel av våra 3500 rödlistade arter på ett eller annat sätt är beroende av gamla grova lövträd.

Vad gäller eken vet man att ett hundratal svampar är beroende av detta träd och bildar mykorrhiza med ekens rötter. På så sätt ökar trädets totala yta för rotsystemet. Det underlättar ekens förmåga att ta upp vatten och näring ur marken. Även lavar är direkt knutna till eken. Drygt 300 arter finns i denna miljö. 70 stycken av dem kan dessutom hittas på samma träd. När det gäller insekterna är det idag känt att minst 500 arter kan leva på ett och samma träd av ek.

I Sverige finns ett stort antal gamla grova träd, men exakt hur många som finns vet ingen. Många gamla träd, kanske

främst ekar har dessutom ett akut vårdbehov. Ofta kan man se sådana träd förkvävas i det igenväxande kulturlandskapet. Det är därför ett av naturvårdens viktigaste arbetsuppgifter att denna biologiska skatt kartläggs och därefter får erforderligt skydd och vård.

Med anledning av ovanstående vill jag öka kunskapen om gamla grova lövträd i Gävle kommun. Ett första steg i den riktningen är att ta reda på var träden finns. Jag tänker upprätta artlistor på alla stora gamla lövträd i kommunen. Med hjälp av dessa listor kommer sedan någon form av bevakning och tillsyn att äga rum. Genom samtal med markägaren hoppas jag kunna öka förståelsen för hur viktiga gamla grova träd är för den biologiska mångfalden.

För att klara inventeringen behöver jag din hjälp. Ifall du känner till eller upptäcker gamla grova lövträd hoppas jag att du rapporterar detta. Följande uppgifter vill jag ha: Uppgiftslämnare, trädslag, lokalnamn, lokalbeskrivning (klartext), stamomkrets (cm i brösthöjd = ca 130 cm över marken, årtal för fältnätning), nuvarande naturtyp (t.ex. allé, vägkant, lövskog, barrskog, blandskog, betesmark, slåtteräng, park/tomt).

Per-Olof Erickson, Lerduvevägen 7,
802 64 Gävle, 026-68 69 66., e-post:
perolof.erickson@telia.com

PS! Sveriges största ek finns i Norra Kvill i Småland med en omkrets på 1411 cm.

Inte "bara skräp" på soptippar

Birgitta Hellström

Den 7 augusti i år så besökte jag och Göran Odelvik Forsbacka soptipp i Gästrikland. Soptippen är en del av Görans floraruta. Vi besökte den även förra året och hittade en del spännande arter, men en soptipp är ju i ständig förvandling, så vi räknade med att hitta nya arter i år. Det tar tid att gå över en stor soptipp och leta efter växter, och Göran var flitig som vanligt att samla växter till Riksmuseet i Stockholm. Vi fann en hel del arter som inte fanns förra året och så på slutet, på grusig plan mark med närhet till latrintippen, så stod framför våra fötter en helt underbar skir, rosa, lågväxt blomma. När jag frågade Göran vad det var för sorts art, så sa han att det var en **grusnejlika** *Gypsophila muralis*. Det enda jag tänkte då var att, återigen såg jag en växt som jag inte kände till.

En vecka senare läser jag igenom floraväktarrapporter från andra landskap och där skrivs det om grusnejlikan. Då först går det upp för mig hur sällsynt den är. Den finns i hotklass 2, sårbara. I artfakta, rödlistade kärlväxter i Sverige 1999, står det att grusnejlika är känd i södra och östra delen av vårt land, från Skåne till Västmanland, utom Öland och Gotland, samt har spridda, tillfälliga förekomster norrut till Norrbotten. Huvudförekomst i Blekinge med bofasta populationer, enstaka förekomster i Skåne, Småland, Halland, Östergötland, Uppland och Västmanland. I Västergötland och Bohuslän har på de sista åren även där hittats

grusnejlika.

Den är känslig för igenväxning och har säkerligen minskat kraftigt på grund av gödsling och ogräsbekämpning på åkarna bland annat. På de flesta lokaler som grusnejlikan nu finns på består marken av sandig/grusig kulturmark, soptippar och trädgårdar.

I GÄBS databas litt/herb står följande om grusnejlika från Gästrikland och Hälsingland: Gävle, vid magasinerna, herbariebelägg i Uppsala, R. Hartman 1879, Ljusdals fg. Hennan, Horne, herbariebelägg i Lund, A. Westerlund 1959. För Gästriklands del så betyder det att grusnejlikan inte finns dokumenterad på 120 år.

Grusnejlikans lokal på Forsbacka soptipp kommer att vara beständig i år, men troligtvis så nästa år blir lokalen överfylld med sopor och ovanpå soporna så läggs ett lager på med grusfyllning och så fortsätter det tills grusnejlikans lokal ligger åtskilliga metrar under allt. Grusfyllningen som grusnejlikan nu växer i, är med stor sannolikhet tagen ifrån en grustäkt utmed vägen till Forsbacka soptipp, vid ett ställe som heter Sibirien. Stora åkrar har funnits med närhet till grustäkten, om grusnejlikans frön kommer från åkrarna eller från trädgårdsavfall som kastats på soptippen och som maskinerna sen har flyttat runt är svårspått. Det har ej kastats något trädgårdsavfall på den del av soptippen där grusnejlikan nu växer.

Stamkvastmossa funnen i länet!

Peter Andréasson

Under en skogshistorisk exkursion i snösmältningstider i Kakängssundet, Hyttön, föll mina blickar på en mossa som såg spännande ut. Mossan växer på en klen, död askstam som står lutad över en bäckfåra som åtminstone under tidig vår är vattenförande. Efter att ha studerat mossan först i handlupp och sedan i mikroskop började känslan av att ha gjort ett "häftigt" fynd bli påtaglig. Henrik Weibull på SLU kontaktades och kunde bekräfta Gävleborgs och Norrlands första fynd av **stamkvastmossa** *Dicranum viride*.

Stamkvastmossa, som tidigare haft namnet vedkvastmossa, är en akrokarp bladmossa som växer i små kuddar på framför allt rikbarksträd. Bladen är mer eller mindre raka och bladspetsen är ytterst bräcklig och går lätt av. Artens utbredningsområde omfattar Europa, Asien och Nordamerika och mossan är överallt sällsynt. I Sverige är den tidigare känd från några sydligare landskap, upp till Uppland och Dalälvsområdet. I senaste utgåvan av "Rödlistade mossor i Sverige – Artfakta, 1998" uppges blott fyra aktuella lokaler i landet. Stamkvastmossa är klassad som akut hotad, det vill säga hotkategori 1.

Kakängssundet är, som väl flera känner till, en exklusiv miljö med stort inslag av gamla och grova ädellövträd och med ett mikroklimat som kännetecknas av hög

luftfuktighet. I området finns flera ovanliga och rödlistade arter – inte minst bland mossor och lavar. Inom 10-15 meters radie från den ask som stamkvastmossan växer på, finns ringlav *Evernia divaricata*, aspfjädermossa *Neckera pennata*, vedtrappmossa *Anastrophyllum hellerianum*, och mycket annat spännande.

En måhända bekymmersam sak är det faktum att den klena och döda ask som stamkvastmossan växer på är synnerligen skröplig och kan mycket väl falla omkull vilken dag som helst. En berättigad fråga är om detta förhållande kräver någon form av "räddningsinsats". Kanske en enkel uppstagning av asken är tillräckligt för att ge stamkvastmossan ytterligare lite tid att försöka sprida sig i området.

Litteratur

För den som närmare vill studera stamkvastmossan i litteraturen rekommenderas:

Rödlistade mossor i Sverige – Artfakta
1998. Hallingbäck T (red)

The Moss Flora of Britain & Ireland
1980. Smith AJE

Illustrated Flora of Nordic Mosses,
Fasc 1 1986. Nyholm E.

Mossor. En fälthandbok. 1991. Hallingbäck T & Holmåsén I.

Blomprat

Till fröpåsens lov

Åke Ågren meddelar att han inte funnit någon smultronmålla i Rengsjö i år (se VÄX2/1999, s 32).

Vid Kungsgården har Birgitta Hellström observerat smultronmålla i år liksom ifjol vid cykelvägen bredvid en lokal väg genom Kungsgården. I år växte den ca 100 m ifrån fjolårets lokal (se VÄX 1/1999, s. 20).

Ekorrkorn

Liksom tidigare år har floraväktarna i Hälsingland gjort ett antal biltur­néer genom landskapet. En liten ankedot utgör fyndet av ekorrkorn. Inge Larsson hade meddelat att han under hösten 1998 funnit rikliga bestånd av ekorrsvingel vid Kilafors järnhandel. Det lät mycket spännande eftersom det inte finns någon lokal i Hälsingland där ekorrsvingel ses årligen. Det var med en viss förväntan som vi närmade oss Kilafors. När vi kommer fram till mötesplatsen så säger Inge att det måste ha blivit ett missförstånd eftersom det var **ekorrkorn** han funnit. Mycket riktigt kunde vi konstatera att på bakgården av järnhandeln fanns ekorrkorn spridd på flera platser. Enligt de som arbetade där har ekorrkorn funnits 2-3 år.

Svensk Botanisk Tidskrift

söker redaktör, layoutare och redaktionsmedlemmar. Hör av dig till om du är intrresserad!

Mariatistel etc.

Arnold Larsson meddelar via e-mail att han hittat två blommande exemplar av **grusnejlika** *Gypsophila muralis*. Den växte på ruderatmark vid Friggesunds reningsverk vid Svågamyningen och är troligen en ny art för Bjuråkers församling. Det är en plats där det dykt upp en del konstigheter under åren, bland annat sibiriskt bove och malörtsambrosia.

I ett potatisland i Furuberg har också en praktfull **mariatistel** *Silybum marianum* växt i sommar, troligen inkommen med fågelfrö då solrosor också växt upp intill.

VÄX-redaktionen Bengt Stridh kan rapportera om en annan mariatistel i hans potatisland i Enhagen, Västerås. Den är liksom malörtsambrosia, hampa och hönshirs fågelfröspridd på tomten. Mariatisteln finns inlagd på websidan www-pp.hogia.net/bengt.stridh/Enhagen/fagelfrospridda_vaxter.html.

Atlas över Hälsinglands kärleväxter i korrektur

Björn Wannberg har under vintern 1998-1999 sammanställt en *korrekturutgåva* av en atlas med utbredningskartor för Hälsinglands kärleväxter. Den digra atlasen består av ca 350 sidor. Ca 35 exemplar av atlasen har distribuerats till de som varit aktiva inventerare i projekt Hälsinglands flora, floraväktare i Hälsingland m.fl. Om du tror dig kunna lämna bidrag till denna atlas kan du beställa ett exemplar från Björn.

99.06.22

Gefle Dagblad

13

Redaktör: ANDERS WENNBERG, telefon 026/159603 e-post Anders.Wennberg@gd.se



Foto: JÖRGEN LARSSON

Stolt pristagare. Leif Kihlström har fått Studieförbundets stora riksstipendium på 20 000 kronor. På diplomaten hyllas han för sitt engagemang och folkbildningsarbete i natur och miljöfrågor.

Naturälskare vann 20 000-kronorsstipendie

Leif Kihlström, som kan det mesta om djur- fågel- och växtlivet kring Storsjön har nu uppmärksamats på högre nivå.

För en tid sedan fick Leif Kihlström Studieförbundets Ugglestipendiet. Leif var en av fyra nominerade, men juryn föll för sandviksgrabbens intresse och kunskap.

— Jag känner mig mycket hedrad, säger Leif Kihlström.

Priset delas bara ut vartannat år och sedan 1985 är det bara åtta personer som fått det.

Stipendiet är på 20 000 kronor och dessutom fick Kihlström ett diplom och en vacker

keramikuggla.

— Det här är absolut den främsta utmärkelse som jag har fått, säger Leif med stolthet i rösten. Det är roligt att bli uppmärksammas på det här viset.

Av de tidigare stipendiaterna märks Bo Landin, som i TV4 under några år gjort sig känd som en stor naturvän genom sina expeditioner. Landin fick utmärkelsen 1987 och 1993 fick Rolf Lidberg den. Han är en av landets främsta orkideexperter och dessutom känd som trollmålare.

På diplomaten står: För att genom gediget folkbildningsarbete i ord och bild sprida kunskap och skapa engagemang i natur- och miljöfrågor.

**Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS)
Lokalförening till Svenska Botaniska Föreningen**

Medlemsregister september 1999

209 medlemmar varav 11 familjemedlemmar

**GÄBS behöver ditt stöd.
För bara 25 kr blir du familjemedlem i GÄBS
(som familjemedlem får du ingen tidskrift).**

Adressändringar sänds till Birgitta Wannberg.

Ingrid Alm-Elmeborg	Sandhamnsgatan 42E, 2tr	115 28 Stockholm
Bert Andersson	Sjöberget 1A	784 68 Borlänge
Gullan Andersson	Åkerslundsvägen 18	810 22 Årsunda
Gunnar Andersson	Rösten 4259	826 91 Söderhamn
Inga Andersson	Agavägen 16B	811 60 Sandviken
Magnus Andersson	Lärkvägen 6	822 31 Alfta
Peter Andreasson	Hienshyttan 7	770 70 Långshyttan
Bo Appel	Dalgatan 1B	824 42 Hudiksvall
Mora Aronsson	Rymdgatan 71	195 58 Märsta
Seija Aspenberg	Norråsvägen 44	805 91 Gävle
Mats Axbrink	Blockvägen 34B	824 34 Hudiksvall
Gunnar Bakken	Barrvägen 1	803 25 Gävle
Björn Belfrage	Fjärde Tvärgatan 51	802 82 Gävle
Berit Berglund	Sätrahöjden 31, 4 tr	806 34 Gävle
Bo Bergman	Vassvägen 2	814 91 Furuvik
Magnus Bergström	Stortjärn 9286	762 96 Rimbo
Anders Bertilsson	Bäcksholm	565 91 Mullsjö
Lars Björs	Skälbo 4158	820 40 Järvsö
Sigvard Bodin	Snarböle 3494	826 94 Norrala
Gunnar Bodlund	Kaptensgatan 9A	826 37 Söderhamn
Roland Borgström	Floravägen 3 G	437 31 Lindome
Lennart Bratt	Hällby 1520	730 70 Västerfärnebo
Kerstin Bryntse-Andreassen	Slättlandsvägen 5	816 92 Lingbo
Carl-Eric Carlsson	Föränge 1067	820 40 Järvsö
Berndt Carrington	Hästbergsringen 18	791 36 Falun
Birgitta Classon	Västra Vägen 28A	803 24 Gävle
Anna Dahlbeck	Hålsjö 8484 Norrbo	820 64 Näsvisen
Ingegerd & Nils Dahlberg	Regementsgatan 30	831 35 Östersund
Mikael Dahlbom	Ugglevägen 13B	802 64 Gävle
Anne-Marie & Göran Dahlbäck	Gråbergsvägen 20	805 95 Gävle
Mats Dahlén	Norra Kungsvägen 59	806 91 Gävle
Bengt Danielsson	Kremlevägen 3	756 46 Uppsala
Peter Danielsson	Stöpsjöhyttan	682 91 Filipstad
Maria Danvind	Korsnäsavägen 104B	804 23 Gävle
Janne Edelsjö	Kadettgatan 5	113 33 Stockholm
Gunnel & Malte Edman	Långängesvägen 2	820 10 Arbrå
Margareta Edqvist	Syregatan 19	571 39 Nässjö
Joakim Ekman	Kampementsgatan 8	115 38 Stockholm
Torbjörn Eliasson	PI 407D	820 50 Los
Håkan Englund	Tomtasvägen 7	818 91 Valbo
Roger Englund	Forsa	743 93 Vattholma
Solveig Englund	Söderåsen 4438	820 70 Bergsjö
Åke Englund	Ordensgatan 11A	820 10 Arbrå
Per-Olof Erickson	Lerduvevägen 70	802 64 Gävle
Bo Eriksson	Västerfärnebo naturkonsult Box 43	730 70 Västerfärnebo
Elsa Eriksson	PI 74	828 93 Voxnabruk
Gun-Britt Eriksson	Box 11056	800 11 Gävle
Klara Eriksson	Kuppbolsvägen 82A	804 30 Gävle
Sten Eriksson	Tuvstarrvägen 32	806 36 Gävle
Gunnar Ersare	Ringvägen 2	820 60 Delsbo

Hans Ferm	Hagvägen 15	821 41 Bollnäs
Margareta Ferm	Enskogen 262	820 42 Korskrögen
Alf Forsblom	Sanna 1034	820 40 Järvsö
Lars-Henrik Forssblad	Tingsvägen 11	824 43 Hudiksvall
Signe Frank	Flästa 3718	820 10 Arbrå
Kajsa v Friesen-Grapengiesser	Snäre 191	827 92 Ljusdal
Sven Erik Färin	Ö. Hovra 348	820 42 Korskrögen
Hans Granegård	Tallbacksvägen 31D	811 41 Sandviken
Mats Gustafsson	c/o Marianne Gustafsson Vinterv. 32	824 51 Hudiksvall
Niklas Gustavsson	Skiftesgatan 5B	813 34 Hofors
Erik Göthner	Lugnvägen 6	816 30 Ockelbo
Ann Hagermo	Lugna Gatan 23A	802 75 Gävle
Jan Hallén	Ursviksvägen 2A	172 36 Sundbyberg
Lars Åke Haller	Idungatan 4	802 67 Gävle
Peter Hansson	Skeppargränd 6	805 96 Gävle
Jan Hassner	Rådhusgatan 17	827 33 Ljusdal
Arne Hedblom	Alvägen 2	822 31 Alfta
Pia Hedblom & Stefan Flodin	Rävpasset 13B	806 35 Gävle
Gunni & Per Hedkvist	Främlingshemvägen 18	810 22 Årsunda
Pär Hedwall	Berga 6997	826 92 Söderala
Birgitta Hellström	Ringvägen 35	818 41 Forsbacka
Bengt Hemström	Östanåvägen 13B	814 70 Älvkarleby
Bo Henriksson	Gamla Landsvägen 5	828 34 Edsbyn
Stefan Henriksson	Sicksackvägen 25	806 32 Gävle
Elisabeth Hermansson & Victor Li	Myra 2276	820 40 Järvsö
Ann-Margret Hildebrand	Herrgårdsgränd 6	803 25 Gävle
Mats Hindström	Västervret 8	805 97 Gävle
Hans Hultin	Sickervägen 7	805 97 Gävle
Gösta Hållhoff	Vänortsvägen 37, 2tr	824 41 Hudiksvall
Stig Högbloom	Hantverkargatan 26	813 30 Hofors
Johan Höijer	Ängsullsvägen 7	806 36 Gävle
Per-Gunnar Jacobsson	Ringvägen 41	820 60 Delsbo
Margareta Jansson	Myrmalmsvägen 66	804 28 Gävle
Erling Jirle	Måsvägen 10B	227 33 Lund
Elisabet Johansson	Nedre Bölevägen 14	820 23 Bergvik
Hans Johansson	Slåttvägen 48	824 40 Hudiksvall
Maj Johansson	Bäckan 682	820 46 Ramsjö
Marianne Johansson	Pl. 2812 A	733 91 Sala
Birger Jonsson	Fältspatsvägen 46	806 31 Gävle
Fredrik Jonsson	Gundbo 81	822 92 Alfta
Gun Jonsson	Fältspatsvägen 40, 2tr	806 31 Gävle
Hans Jonsson	Hygabacka 2B	828 34 Edsbyn
Leif Jonsson	Per-Ersgränd 4	820 10 Arbrå
Margareta Jubel	Siggebodavägen 2A	814 30 Skutskär
Sigurd Jönsson	Nordanågatan 8	822 31 Alfta
Lennart Karlén	Rödsippsstigen 1	153 31 Järna
Thomas Karlsson	Skogsväg 46	122 63 Enskede
Mats Karström	Älvvägen 4	960 30 Voullerim
Olle Kellner	Skogsslingan 35	806 42 Gävle
Lennart Landenmark	Rimfrostgatan 27	802 74 Gävle

Gunborg Lantell	Tenngatan 8	811 54 Sandviken
Arnold Larsson	Johannesberg 3465	820 60 Delsbo
Bengt M P Larsson	Johannesbäcksg 80B, 2tr	754 33 Uppsala
Lars Larsson	Nylandsgatan 10	826 31 Söderhamn
Leif Larsson	Långgatan 79	822 31 Alfta
Ylva Larsson	Trumslagarvägen 13B	804 32 Gävle
Ove Lennström	Brunnsgatan 59D	802 52 Gävle
Gunnar Lenströmer	Häcklingevägen 28	818 91 Valbo
Maria Lind	Myggdansvägen 4F	802 64 Gävle
Anders Lindblad	Kålhagsgatan 1B	825 52 Hudiksvall
Anders Lindqvist	Floravägen 4A	841 32 Ånge
Erik Ljungstrand	Järkholmsvägen Pl 614	436 56 Hovås
Birgitta & Per-Owe Looock	Svangatan 4D	806 23 Gävle
Bertil Lund	Ringarstigen 29	804 23 Gävle
Gunnar Lundblad	Kanikebolsgatan 20	742 36 Östhammar
Åke Lundblad	Televägen 3	814 31 Skutskär
Sune Lundin	Snappplåsgränd 10	826 35 Söderhamn
Bengt-Olof Lundinger	Rågångsvägen 13C	802 62 Gävle
Sven Löhman	Brändströmsgatan 10A	803 24 Gävle
Stig Magnusson	Rävpasset 7C	806 35 Gävle
Åke Malmqvist	Slättervägen 4A	802 70 Gävle
Per Mellström	Wijberget 10	816 30 Ockelbo
Ingegerd Mickelz	Björkhamregatan 10D	821 31 Bollnäs
Bernt Moberg	Tegelbruksvägen 41	805 98 Gävle
Per-Erik Modd	Östergatan 1B	821 42 Bollnäs
Karin & Gunnar Nilsson	Brunnsgatan 78	802 51 Gävle
Lisa & Lars Nilsson	Wijberget 18	816 30 Ockelbo
Tage Nilsson	Fasanstigen 8	197 32 Bro
Nadja Niordson	Mariebergsvägen 19	371 43 Karlskrona
Jan Nodén	Norrågen 39B	806 34 Gävle
Anders Nordin	Idungatan 15	195 51 Märsta
Lars-Thure Nordin	Kungsgatan 55, 2tr	745 36 Enköping
Bo Norell	Tredje Tvärgatan 24A	802 84 Gävle
Ingrid Norlén	Masmästarvägen 6	818 32 Valbo
Berndt Nyberg	Grän Rasbo	755 96 Uppsala
Göran Odelvik	Odlingvägen 10, 6tr	147 50 Tumba
Anne Odmark	Källgatan 2, 2tr	826 30 Söderhamn
John Ohlanders	Babbenarve	620 10 Burgsvik
Stefan Olander	Björkhamregatan 8D	821 31 Bollnäs
Bengt Oldhammer	Oljonsbyn 5290	794 92 Orsa
Börje Olsson	Klövjestigen 25	811 38 Sandviken
Christina Olmås	Hofra 271	820 42 Korskrögen
Eva Olsson	Pl 4238A Självästa	820 40 Järvsö
Per-Olof Olsson	Skuggvägen 5	806 28 Gävle
Ulf Olsson	Västerrönningen 20	805 97 Gävle
Björn Owe-Larsson	Årstavägen 104 nb	120 58 Årsta
Aage Pedersen	Vestre Alle 49 DK 9530 Stövring	DANMARK
Anna Persson	Valla 1429	820 41 Färila
Stefan Persson	Pl 2271 Röste	821 94 Bollnäs
Tony Persson	Garvarvägen 32	827 30 Ljusdal

Åke Persson	Skolgatan 12	981 31 Kiruna
Bengt Pettersson	Trollsåsen 2920	830 44 Näliden
Barbro Risberg	Hagmarksgatan 44	813 33 Hofors
Sven Rosenkvist	Trödjevågen 54	805 96 Gävle
Sven Rune	Bergstigen 6	805 98 Gävle
Torsten Röstlund	Gaddaborgsvägen 48	818 32 Valbo
Enar Sahlin	Box 3	430 63 Hindås
Margit Sandberg	Tallvägen 21C	826 34 Söderhamn
Hilding Sandenor	Brunnsgatan 84B	802 51 Gävle
Torgny Sandström	Flerängsvägen 28	814 92 Skutskär
Lars Sjölin	Vallarestigen 30	806 42 Gävle
Erik Skarp	Roslagsvägen 13	113 55 Stockholm
Lotta Skogh & Anders Delin	Kulgatan 40	811 71 Jarbo
Lillemor Skoglund	Brunnsgatan 73E	802 51 Gävle
Eric Stefansson	Gåsholmavägen 143	817 94 Axmar
Lennart Stenberg	Fastlagsvägen 13	126 48 Hägersten
Bengt Stridh	Uddstigen 4	725 91 Västerås
Peter Ståhl	Majvägen 30	806 32 Gävle
Erik Sundström	Havregränd 1	811 62 Sandviken
Bo Svartholm	Frimans väg 18	832 54 Frösön
Ulf Swahn	Prästgårdsallén 4B	804 23 Gävle
Bengt Sättlin	Trekanten 38	825 31 Iggesund
Tor Söderlund	Heidenstamsgatan 47	754 27 Uppsala
Jan-Olof Tedebrand	Silje 4821	855 90 Sundsvall
Jan Teodorsson	Storbrovägen 3	682 33 Filipstad
Göran Törnqvist	Bredåker 4889	820 70 Bergsjö
Gunnar Uhlin	Skeppdalsvägen 67	824 51 Hudiksvall
Rosa Wallgren	Box 1448 Valla	820 41 Färila
Kjell Wallin	Kubbovägen 4	805 92 Gävle
Jane Walter	Love Almqvist väg 4A	112 53 Stockholm
Birgitta & Björn Wannberg	Ormvråksvägen 7	756 52 Uppsala
Olof Wedin	Utnoravägen 31	805 97 Gävle
Göran Wendt	Högtorpsvägen 142B	352 42 Växjö
Anna-Lena Wennerberg	Bruksgratan 8	818 32 Valbo
Börje Wernersson	N. Källåsvägen 49	428 35 Källered
Rolf Westerlund	Myra 2286	820 40 Järvsö
Torbjörn Westermark	Ladugårdsvägen 5	187 31 Täby
Kent Westlund	Kallbäck 4659	820 29 Stråtjärä
Carl Johan Wikström	Färjemansgatan 13B, 4tr	831 31 Östersund
Bengt Wilander	Thulegatan 23C	811 60 Sandviken
Rune Wretman	Korpvägen 49	802 64 Gävle
Åke Ågren	Ringvägen 9E	826 50 Söderhamn
Gösta Åslund	Ludvigsbergsvägen 22B	852 34 Sundsvall
Ing Marie Åström	Ren 2515	835 92 Krokom
Monica Öberg	Källsättersvägen 19F	806 41 Gävle
Nils-Åke Öhlin	Länsmansvägen 33	818 31 Valbo
Edith Östlund	Sund 752	820 46 Ramsjö
Sune Östlund	Övre Backbergsvägen 10	812 03 Kungsgården

Alfta bibliotek	Långgatan 65	822 30 Alfta
ArtDatabanken SLU	Box 7007	750 07 Uppsala
Biblioteket Botaniska Muséet	Ö. Vallgatan 18	223 61 Lund
Biblioteket Inst. för systematisk botanik	Box 541	751 21 Uppsala
Biblioteket Inst. för systematisk botanik	Carl Skottsbergs gata 22	413 19 Göteborg
Biologiska Mus. Västergötlands Bot. För.	4.e Villagatan 6	504 53 Borås
Bollnäs kommun	Stadshuset	821 80 Bollnäs
Bollnäs kommunbibliotek	Västergatan 12	821 00 Bollnäs
Botaniska avd. Naturhistoriska riksmuseet	Biblioteket, Box 50007	104 05 Stockholm
Botaniska Sällskapet i Stockholm		
Botaniska institutionen	Stockholms Universitet	106 91 Stockholm
Dalarnas Botaniska Sällskap		
c/o Berndt Carrington	Hästbergstr. 18	791 36 Falun
Domänverket Ljusdals Revir	Hantverkargatan 14 B	827 00 Ljusdal
Edsbyns bibliotek	Celsiusgatan 2	828 21 Edsbyn
Fältbiologerna Gävle-Dala	Femte Tvärgatan 20	802 84 Gävle
För. Bohusl. florac/o Annica Andreasson	Paternostergatan 28	414 67 Göteborg
För. Norrbottens florac/o Irma Davidsson	Tallhedsgatan 15	945 32 Norrfjärden
För. Smål. florac/o Allan Karlsson	Liljeholmsvägen 6	575 39 Eksjö
Naturrutan i Gefle Dagblad	Box 367	801 05 Gävle
Gotlands Botaniska Förening		
c/o Gun Ingman	Bangårdsgatan 10	621 45 Visby
GävleKommun	Reg. enheten	801 84 Gävle
Göteborgs Universitetsbibliotek	Centralbiblioteket Box 222	405 30 Göteborg
Hofors bibliotek	Box 135	813 00 Hofors
Hudiksvalls bibliotek	Långgatan 2	824 00 Hudiksvall
Iggesunds skogsf. Modo Skog AB	Box 15	825 21 Iggesund
Jämtlands-Härjedalens Naturskyddsförbund		
c/o Staffan Holmgren	Återgången 1	831 61 Östersund
Korsnäs AB Division Skog		801 81 Gävle
Kungliga Biblioteket	Box 5039	102 41 Stockholm
Linköpings Universitetsbibliotek	Svensktrycket	581 83 Linköping
Ljusdals bibliotek	Box 700	827 00 Ljusdal
Ljusdalsbygdenmuseum	Museivägen 5	827 30 Ljusdal
Lunds Botaniska Förening	Östra Vallgatan 18	223 61 Lund
Lunds Universitetsbibliotek	Box 3	221 00 Lund
Länstyrelsen i Gävleborgs län	Miljövårdsenheten	801 70 Gävle
Miljökontoret	Box 36	801 02 Gävle
Sandvikens folkbibliotek	Box 503	811 25 Sandviken
Sandvikens Kommun	Kultur, Fritid	811 80 Sandviken
Stads- och länsbiblioteket i Gävle	Södra Strandgatan 6	802 22 Gävle
Stockholms Universitetsbibliotek	Svensktrycket	106 91 Stockholm
Söderhamns stadsbibliotek	Köpmangatan 6	826 00 Söderhamn
Umeå Universitet	Avd. för ekologisk botanik	901 87 Umeå
Umeå Universitetsbibliotek	Box 1441	901 24 Umeå
Uppsala Universitetsbibliotek	Box 510	751 20 Uppsala
Värmlands Botaniska Förening	Stöpsjöhyttan	682 91 Filipstad
Västerbottens läns Botaniska Förening	Box 3098	903 03 Umeå
Ölands Botaniska Förening		
c/o Thomas Gunnarsson	Kummelvägen 12	386 92 Färjestaden

Råd till författare i VÄX

Vi i redaktionen är naturligtvis mycket tacksamma för alla manus vi får, oavsett om de är skrivna för hand, på skrivmaskin, på dator eller mera ortodoxt inhackade på stentavla.

Manus på diskett skickar du till Bengt Stridh, Uddstigen 4, 725 91 Västerås, 021/522 58 (även fax), e-mail: bengt.stridh@mailbox.hogia.net. **Bifoga alltid en utskrift av din artikel.** OBS! Bilder skall bifogas som **separata** filer, helst i TIFF-format.

Manus i andra tillstånd skickar du i god tid före manusstopp till Gunnar Nilsson, Brunnsgatan 78, 802 51 Gävle, 026/65 36 01, för inskrivning till dator.

Vi är **mycket** tacksamma för alla illustrationer.

Till sist en vädjan: Kom ihåg att hålla tiden för manusstopp!!!



**Manusstopp
1 januari 2000**

Innehåll

- 3 GÄBS höstmöte 30 oktober i Järbo
- 4 Forskningsresan i naturvårdens utmarker 1999 i Ytterhogdal. *Anders Delin.*
- 19 Dagdkåpor i Hälsingland - iakttagelser om utbredning och ståndorter.
Anders Bertilsson och Roland Carlsson.
- 32 Inventering av gamla grova lövträd. *Per-Olof Erickson.*
- 33 Inte "bara skräp" på soptippar. *Birgitta Hellström.*
- 34 Stamkvastmossa funnen i länet. *Peter Andréasson.*
- 35 Blomprat
- 36 Naturälskare vann 20 000-kronorsstipendie. *Gefle Dagblad.*
- 37 Medlemsregister

